JÄRWA TEATAJA

Põllumeeste ja asunikkude häälekandja.

Ilmub kolm korda nädalas: igal teiſipäewal, neljapäewal ja laupäewal.

Toimetus ja talitus: Paides, Turuplats nr. 13. Kõnetraat 101 — Kõnetunnid kella 10—1 l. Tarwitamata jäänud käſikirjad häwitatakſe ära, kui nende tagaſiſaatmiſeks markiſid ei ole juure liſatud.

Üksiku numbri hind 5 ſenti.

Tellimiſe hind alandatud.

Wastutaw toimetaja Willem Weſjart. Wäljaandja „Järwa Kirjastus Ühiſus".

Tellimiſe hind poſtiga:
1 aaſta Kr. 6.— 3 kuud Kr. 1.70
½ aaſtat Kr. 3.20 1 kuu Kr. 0.60

Kuulutuſte hind: Üks millimeeter ühel weerul: teksti 8 ſnt., kuulutuſte küljel 5 ſnt.

Nr. 38. Paides, laupäewal 1. aprillil 1933. a. 8. aaſtakäik.

Kohutaw uputuſe katastroof Jaapanis.

Loodusjõud on walinud Jaapani nagu oma häwitustöö alaliſeks tallermaaks. Waewalt möödub ſeal üks katastroof, kui järgneb juba teine. Hiljuti tegid ſeal marulained ſuurt kurja, kirde rannikul 300 miili pikkuſelt. Laewad paiskati wälja kaldale, randteeliinid lõhuti ja majaſid purustati tuhandeid.

Miks weame kanepit ſiſſe?

Kodumaal puudub kanep müügikaubana.

Kanepikaswatuse arendamiseks on wõimalusi.

Wäliskaubanduſe andmeid waadates näeme, et üsna ſuuri ſummaſid on läinud wälja waluutat kanepi eeſt. 1931. aastal wedaſime ſiſſe kanepit ja kanepitakku 367 tonni 134.528 krooni wäärtuſes ja möödunud 1932. aastal 174 tonni 59.715 krooni wäärtuſes. Seega oleme kahel wiimaſel kriiſiaastal annud kanepi eeſt waluutat wälja üle 18 miljoni ſendi wäärtuſes.

Et praeguſel ajal iga riik püüab wõimalikult omamaa ſaadustega läbi tulla, ſiis wõiks ka meil tulla kõne alla kanepi kaswatus wähemalt omamaa tarwituſeks. „Kaja" toimetus pööras ſelles aſjas küſimustega mõnede eriteadlaste poole.

Kanepi järgi on kindel nõudmine.

Esmajoones kõnetaſime köiewabrikute juhte, kes nemad waatawad kodumaa kanepi tarwitamiskõlbulikkuſele. Selles aſjas ſeletaſid Tallinnas aſuwate G. Hendrikſoni ja a.-ſ. John Carri pärijate wabrikute juhatajad, et ſenini ei ole ſaanud teha ſuuremaid proowe kodumaa kanepiga. Kanepit ei ole meil praegu üldſe müügil. Kõik kaswatataw kanep tarwitatakſe nähtawasti oma majapidamistes ära. Küll aga ſooviks wabrikud oſta kodumaalt kanepit, poleks enam tarwis waluutat wälja anda. Üldiſelt wõib arwata, et meie kanep peaks wastama wene kanepile, mida hinnatakſe heaks kiudaineks.

Praegu tuleb köiewabrikuile kanep peamiſelt Indiaſt, Tſhehhoſlowakkiaſt, Lõuna-Slaawiaſt, Itaaliaſt ja Weneſt. Statistika järele on küll igal aastal hulk kanepit weetud ſiſſe Lätiſt, kuid wabrikantide ſeletuſe järele on ſee wene kanep, mis Riia kaudu läheb turule.

Kanepi hind on praegu umbes ſama, mis lina hind — keſkmiſelt 50 ſenti kilo. On muidugi ka odawamaid ſorte — 30 ſenti kilo ja ka kallimaid. Soetud kanep — täiesti ilma luudeta, makſab üle 100 ſendi kilo.

Waremalt kui kanep oli odawam linaſt, läks teda ka linaſeriide-wabrikuiſſe. Nüüd on ainſaks tarwitajaiks köiewabrikud.

Soomaadel on kanep tuluſamaid taimi.

Põllutööko ja nõuandetalituſe juhataja agr. K. Liideman ſeletas kanepi kaswatamiſe kohta:

Taimekaswatuſe tingimuste ſeiſukohalt peaks olema wõimalik kaswatada kanepit Eestis edukalt. Kanep nõuab häſtiwäetatud maad, ſügawasti haritud, ſawiſegaſe põhjaga. Kuna kanepi wars kaswab pikaks, ſiis on tähtis, et kanepipõld oleks kaitstud ſuurte tuulte eeſt, mis wõiwad kanepi warre murda. Seepäraſt ongi ſenini kaswatatud kanepit peamiſelt aedades ja talukoonete ligiduſes.

Ka uuelt haritud ſoodel on kanepikaswatamiſeks hea wõimalus. Oli juhus Sakſamaal jälgida ſelliſeid katſeid mõni aasta tagaſi ja ſeal ſelgus, et kanep oli tuluſaim taim wärskel ſoomaal. Ta andis kõige rohkem puhaskaſu. Ka Tooma ſookatſejaamas on kanepikaswatuſe katſed hästi õnnestunud.

Eestis oleks kanepi külwiajaks hiline kaerakülwi aeg. Wäga wara ei wõi kanepit külida, ſeſt ta kardab öökülma. Teda peab aga warem külima kui lina, kuna ta tarwitab walmimiſeks kauem aega. Kanepi taimed on kahte liiki: iſataimed ja emataimed. Eſimeſed neiſt walmiwam warem. Kui tahetakſe ühtlaſt kiudu ſaada, tulewad nad ennem wälja kitkuda.

Kui praegu meil kanepit kaswatatakſe ainult koduſeks tarwitamiſeks ja ſedagi wäheſel määral, ſiis ei tähenda ſee ſugugi, et meie ei wõiks kanepikaswatuſt laiendada. Wähemalt nii kaugele peakſime kiiresti jõudma, et omamaa kanepiga ſuudakſime köiewabrikuid rahuldada.

Kanepiſeemnel on hea hind.

Seemnekaupluste omanikkudega rääkides ſelgus, et kanepiſeemnel on weel ſiſeturg olemas peale külwiſeemne lindude ſöödana linnades. Selleks otstarbeks weetakſe kanepiſeemet ſiſſe umbes 15 tonni aastas. Seeme makſab praegu keſkmiſelt 40 ſenti kilo, ſeega tubliſti rohkem kui linaſeeme. Külwamiſe jaoks ſiſſeweetud ſeeme hästi ei kõlba, nagu ſeletas ſeemnekontrolljaama juhataja, waid külwiks tuleb muretſeda kodumaal kaswatatud ſeemet. Seemnewiljaühiſuſe kaudu on ſeda wõimalik ſaada, peale ſelle muidugi kanepikaswatajailt talupidajailt otſekohe.

Kokkuwõttes

ſelgub, et kanepil on kindel ſiſeturg olemas, kuigi mitte ſuure ulatuſega. Ometi õigustaks ſee tegema wäikeſt alguſt kanepikaswatuſega, kus ſelleks kohane maapind ja wõimaluſed olemas. Kui kanepiſt on ſaanud juba turukaup, ſiis oleks liſandunud põllumehe ſiſſetulekule uus allik.

Ka meie agronoomide perſonaalil wääriks kanepikaswatuſe küſimuſt rohkem uurida. Seniſed teadmiſed näitawad olewat [illegible]liskandſed.

Lahkhelid wõi wäljaweolubade ümber.

Käesolewa kuuga lõpewad wõi wäljaweoload. Põllutööminister olewat kuuldawasti walitſuſele ettepaneku teinud, anda 1. apr. peale wäljaweoload neljale eksportöörile — p. k. „Estoniale", piimaühiſuste liidule, Rotermannile ja Gahlnbäckile. Wiies eksportöör — a.-ſ. Einpaul kawatſetawat loaſt ilma jätta, ſeſt ſee ettewõte on töötanud ränga kahjuga, mis pealegi ähwardab langeda riigi kanda.

Wõi wäljaweolubade uuendamiſel olewat nüüd aga tekkinud raskuſed, ſeſt wahepeal olewat weel ka Puhk ja Pojad ja mõned teiſed ettewõtted wõi wäljaweoluba nõutama hakanud. Põllutööminister A. Tupits ei pooldawat aga uute lubade wäljaandmiſt, ſeſt põllutöökoda ja piimanduſe päew on ſeiſukohale aſunud, et wõieksportööride arwu tuleb wähendada, aga mitte ſuurendada. Põllutööminister jagawat ſelles küſimuſes täiel määral eelnimetatud organiſatſioonide waatekohti.

Wäljaweolubade küſimus olewat nüüd juba mõnel korral walitſuſes kõne all olnud, kuid ſeni otſustamata jäänud. Uuesti pidi ſee aſi arutuſele tulema neljapäewa lõunapaiku. Mis ſihis ſee küſimus laheneb, ſee ſelgub tänaſeks.

Eestlane-direktor wallandati.

Narwa Kreenholm muulaste wõimuſes.

Wormiliſelt kokkuhoiu ettekäändel wallandas Narwa Kreenholmi manufaktuuri juhatus wabriku majanduſoſakonna direktori Alweri, kes oli ainukeſeks eestlaſeks ettewõtte juhatuſes. Wabastamine toimub 1. maiſt. Selleſt peale jääb Kreenholmi juhatus erandituli wälismaalaste kätte — juhatusliikmeiſt on üks Sakſa ja üks Tſehhoſlowakkia paſſiga ning kolmas endine Wene alam — Nanſeni paſſiga.

Dir. Alweri ſeniſed ülesanded tahetakſe jaotada allesjääwate muulaste wahel.

Lääne-Saare prefekt Kokla ſurnud.

Kopſupõletik murdis kohuſetruu ametniku.

Haapſalu, 30. märtſil. Täna hommikul kell 9 ſuri Haapſalus Lääne-Harju prefekt Johann Kokla 41 a. wanuſelt raskekujuliſe kopſupõletiku tagajärjel.

Kadunu ſündis 13. jaanuaril 1892. aastal. Wene walitſuſe ajal teenis ametnikuna.

Politſeiteenistuſes oli ta Eesti wabariigi wäljakuulutamiſeſt peale. 15. nowembril 1918. a. määrati ta Haapſalu linna miilitſa ülemaks, kuu aega hiljem Lääne maakonna miilitſaülema abiks, 1. jaan. 1920 — maakonna politſeiülemaks ja 1. jaanuariſt 1926. aastaſt peale Lääne-Saare prefektiks, miſſuguſes ametis oli kuni ſurmani.

Kadunu oli tuntud oma ameti alal wäga kohuſetruu ja hoolſa ning leidliku töömehena.

Ta oli ſuures lugupidamiſes nii ſeltskonnas kui ka oma kaasteenijate hulgas. Leinama jäi abikaaſa.

Surma läbi lahkunud prefekti kohuſeid täidab ajutiſelt Lääne-Saare kriminaalkomiſſar.

Tuleõnnetus Saaremaal

Saaremaal, Pihtla wallas Enno külas põles 27. ſkp. maha Miina Lepiku wana maja — tuba ſama katuſe all olewa rehealuſega. Kuna tuli lewines wäga kiiresti, ei ſuudetud majaſt midagi päästa. Peale majakraami jäi tulle 3 lammaſt ja kana. Maja ja warandus oli tuleõnnetuſe wastu kindlustamata. Õnnetuſe põhjustas ettewaatamata ümberkäimine tulega.

Kadunud õpilaſe laip leiti Tapa jõeſt.

14. märtſi õhtul lahkus omaſt korteriſt Weski tn. 4 Tapa ühisgümnaaſiumi 2. kl. õpilane Anton Täht, 19. a. wana, kes lubas minna natukene jalutama ja kohe tagaſi tulla. Õpilane oli gripis haige. Perenaine ei tahtnud lasta wälja minna haiget õpilaſt, kuid ei ſuutnud teda takistada. Õpilane koju enam ei tulnud. Sündmuſeſt teatati politſeile ja õpilaſe iſale ja hakati õpilaſt otſima, mis aga ei annud tagajärgi. 29. märtſi hommikul ilmus Tapa politſeikomiſſari juurde kaks noormeeſt, kes ſeletaſid, et nemad on ſõitnud paadiga Kruusbachi ſilla läheduſes ja näinud jõepõhjas uppunud inimeſt.

Komiſſari korraldusel toimitud otſimiſel leitigi laip noormeeste poolt oſutatud kohas. Uppunus tunti ära kadunud õpilane Anton Täht. Surmamineku põhjuſed teadmata.

Emajõeſt leiti uppunu laip.

Haaslawa walla piires leiti Emajõeſt jaanuaris kaduma läinud Rannu walla, Werewi küla elaniku Gustaw Kansweki laip. G. Kanswek oli Tartu maawalitſuſes wäikeſeks tööde ettewõtjaks. Kuidas ſündis uppumine — ei teata. K. oli 36 a. wana.

Itaalia profeſſor Tartu ülikooli.

Itaalia ſaadik teatas wälisministeeriumile, et Itaalia walitſuſel on kawatſus omal kulul ſaata ühe profeſſori Eestiſſe, kes hakkaks Tartu ülikoolis pidama loenguid Itaalia kunsti, kirjanduſe jne. üle.

Peekoni hinna tõusuks on weelgi wäljawaateid.

Juhul, kui Eesti peekoni hind järgmiſeil nädalail tõuſeb weel 5% ulatuſes, jääb juuremaks fondiſt juba täiesti ära. Wäljawaated hinnatõuſuks on üldiſelt ſoodſad, kuna järgnewate kuude peekoni ſiſſeweo kontingent on wähe wäikſem. Milliſt mõju kontingendid on ſeni awaldanud peekoni ſiſſeweole Ingliſſe käeſolewal aastal, iſeloomustawad järgmiſed arwud:

Peekoni ſiſſewedu Ingliſſe 1000 tſentnerites:

	1933	1932	1931	1930
Jaanuar	863	908	851	670
Weebruar	698	1.005	890	660

Siit ilmneb, et jaanuari ſiſſewedu oli 5% madalam kui eelmiſel aastal ja weebruari ſiſſewedu 30% alla eelmiſe aasta taſeme.

Üldiſelt läheneb ſiſſewedu 1930. aasta taſemele. Seega peaks ſiis ka hinnad lähenema 1930. a. taſemele. Eesti peekoni kõrgemat ſortt noteeriti 1930. a. eſimeſel poolel 100 ſh. ümber, ſeega 30 ſh. wõrra kõrgemalt kui praegune hind. Praeguste olude juures wõiks Eesti peekoni hind järgnewatel kuudel tõuſta ligikaudu weel 20% wõrra, ſ. o. 85 ſh-le ctwt. Peekonſigade noteering tõuſeks ſelle hinna juures ligikaudu 70 ſnt-le kg., eelduſega, et Ingliſe naela kurs jääb praeguſele taſemele.

Kuna on üldiſelt tõenäoline, et peekonſigade hinnad weelgi tõuſewad ja ka tulewikus jääwad ära ſuuremad hinnakõikumiſed peekoniturul, peaks meie põllumehed rohkem tähelepanu pöörama peekonſigade kaswatamiſele.

Kriiſi meeleoluſid Toompeal.

Rahwaerakond toetab asunikkude wastasrinda. Kas möödunud oktoobrikuu päewad tagasi tulemas?

Eelarwe-waielustel, mis nüüd juba kolm päewa hommikuſt õhtuni Toompeal keſtnud, tuleb nähtawale kange kriiſi iha, mis mõnes ringkonnas praegu walitſeb. K. Pätſi walitſuſele on alguſeſt peale wastu olnud koondusaſunikud, kellele ei meeldi ſee põllumeeste awitamispoliitika, mis praegune walitſus on ajanud. Koonduslaste ainſaks ihaks on rahakurſi kukutamine, mis nende arwamiſe järele kohe nagu proga kõik praeguſed hädad ära pühkiwat.

Koonduslastega näikſe nüüd olewat ühinenud ka oſa keſkerakonda, nimelt rahwaerakond, kes eſitab Toompeal ſuurkapitalistlikke ringkondi. Rahwaerakonna juht Tõniſſon on praegu woodis haige ja tema ei ſaa ſellepäraſt ſeda uut aktſiooni iſiklikult juhtida. Juhi waadete awaldamine oli pandud rkl. Tõllaſſepa peale, kes oma kõnes ſelgel ſõnal deklareeris, et olewat wiimane aeg hakata ajama teiſtſuguſt rahanduspoliitikat.

Nagu ſelleſt nähtub, on ſuurkapitalistlikud ringkonnad ſaawutanud koonduſega kokkuleppe edaspidiste ſammude ſuhtes. See loob muidugi uue poliitiliſe olukorra, mis wõib lõppeda peatſe kriiſiga.

Kui ſee nii läheb, ſiis wõiwad meile warſti tagaſi ſaabuda need päewad ja meeleolud, mis walitſeſid möödunud oktoobrikuul. Kas ſee meie riigile kahjuks wõi kaſuks tuleb, ſee jääb muidugi tulewiku otſustada.

Tööerakonna leht kriiſiſt wõimalusteſt.

„Sõnumed" kirjutawad:

„Kriiſijuttude lewitamiſe ja õhutamiſe allikaid ei tule ſeekord kaugelt otſida. Ihaldawad ju praeguſt koalitſiooni kukutada nii endiſed aſunikud, kes koalitſiooni kuuludes on olnud walitſuſele alguſeſt peale awalikult opoſitſioonis ja Sirgu wabadusſõjalaſed riikliku wõimu pretendentid lähemas tulewikus. Aſunikud ja wabadusſõjalaſed on moodustanudki juba ühiſe wõitlusrinna K. Pätſi walitſuſe wastu. Nende ühine rünnak Wõru ja Walga põllumeeste päewadel ei ole mitte juhuslik, waid neid walitſuſewastaſeid kampaaniaid on nähtawasti korraldatud ühiſeſt keſkkohaſt.

Meil ei ole põhjuſt K. Pätſi walitſuſe koalitſiooni oma kaitſe alla wõtta. Oleme ſuhtunud ſellesſe alati arwustawalt ja teeme ſeda ka tulewikus, kuid meie ei häbene andmaſt tunnustuſt K. Pätſi walitſuſele tema mõningate ſaawutuste päraſt wõitluſes majanduskriiſiga. Neiſt ringkondadelt, kes nüüd on algatanud ülemaaliſt klapperjahti K. Pätſi walitſuſe wastu, kui need wõimule pääſewad, ei oota meie aga Eesti rahwale ja riigile midagi head, ning ſellepäraſt manitſeme wiſt riiklikult mõtlewaid kodanikke ettewaatuſele Mästeri ja Sirgu taoliste maailmaparandajatega.

Möödunud walitſuſekriis möödunud ſügiſel oli meie poliitikameestele heaks õpetuſeks. Raskuſed kriiſi lahendamiſega näitaſid, et uue walitſuſe moodustamine ſegaſel ajal ei ole mitte kerge ja kui kriiſitamine weel liiga pikale wenib, ſiis lõpuks rahwa kannatus katkeda wõib. Kriiſi wäljakutſumine praeguſel ſilmapilgul, kus riik ja rahwas üle elab rasket katſumisaega, on hädaohtlik mäng. Eesti wajab praegu kõigepealt ſiſemiſt rahu. Iga wapustus wõib mõjuda otſe hukutawalt. Sellepäraſt tuleks kriiſitajatele õigel ajal nende õige koht kätte näidata."

Tsemenditoll maha?

Põllutöökoda nõuab tſemendihinna alandamiſt 5 kroonile tünnilt ehk wäljaſt ſiſſeweo wabakslaskmiſt.

Põllutöökoja poolt eſitati majandusministrile märgukiri tſemendihindade kohta. Märgukirjas öeldakſe:

„Kewade tulekuga algab ehituste aeg. Talundite ehituste korraldamiſel on püütud rõhutada ikka enam ja enam tulekindlate materjalide tarwitamiſt, eeſtkätt — tſementi, mille tarwitamine on wiimaste aastate jooksul lewinenud. Nüüd oſutub aga tſemendi tarwitamine talundeis kui mitte täitſa wõimatuks — ſiis igatahes wäga raskeks ja ſeda ſeepäraſt, et tſemendi hind talundite müügiſaadustega wõrreldes on liiga kõrge.

Põllutöökoda on ſellele juba korduwalt tähelepanu juhtinud ja nüüd ehitamiſe aja algamiſega on ſunnitud ſeda jälle tegema, kuna meie tſemendiwabrikud, kaſutades monopolisti ſeiſukorda, pole ſiſeturule müüdawa tſemendi hinda kuigi nimetamiswäärſelt alandanud: Tallinna börſikomitee ſuurmüügi hindade andmeil makſis tünn tſementi (portland) 1925. a. Kr. 8,70 ja 1933. a. Kr. 7,90, ſ. o. alanenud 80 ſenti tünnilt. Kui hindade komiſſari poolt hiljuti ſaawutatud kokkuleppe aluſel teostub tſemendi hinna alandamine weel 50 ſendi wõrra tünnilt, teeb kogu alandamine ikkagi ainult wälja 15% 1925./29. a. keſkmiſeſt hindadeſt. Samal ajal talundite müügiſaaduſed on hinnas langenud 60%. Sama wõrra on langenud ka talundite rahaline ſiſſetulek ja ſeetõttu ei jõua talud enam tſementi osta.

Rahwuswaheliſe ſtatiſtika instituudi wiimaſe wäljaande teatel makſis tſement Sakſamaal 1924./26. a. keſkmiſelt 48,7 R.-marka tonn, 1932. a. 34,1 Rmk. tonn, ſeega langenud 30% ehk meie rahas praegu Kr. 5,10 tünn, kuna Belgias on langenud tſemendi hind ſamal ajal umbes 35%.

Wälisministeeriumi andmetel on Poolas tſemendi hinda käeſolewal kewadel 25% wõrra alandatud. Ümmarguſelt tuleb tünn tſementi Poolas makſma Kr. 3,70. Selleſt nähtub, et tſemendi hinda wõib alandada. Et ſeda meil ei ole tehtud, näib olenewat meie tſemenditööstuste kaitſeſt tollidega ja monopolisti ſeiſukoha kaſutamiſeſt ſiſeturul, mille all kannatab meie ehitustegewus.

Eeltoodule põhjendudes pöördub põllutöökoda majandusministeeriumi poole palwega, et tſemendi hind alandataks wähemalt umbes 5 kroonini tünn ja kui tſemenditööstuſed wabatahtlikult ei peaks nõustuma hinna alandamiſega ſellele taſemele, ſiis aſub põllutöökoda ſeiſukohale, et tſemendi toll tuleks kaotada ja lubada wäljaſt tuua ſiſſe tſementi.

Talude oksjonid Maapangas lõppeſid.

Müügile määratud 216 taluſt müüdi 37. — 2 Harjumaa talu oſtſid linnamehed.

Neljapäewal kahe Harjumaa talu müügiga Maapangas lõppeſid Maapanga talude oksjonid. Üldſe oli ſelles oksjonite ſeerias müügile määratud 216 talu. Neiſt müüdi maha 37 talu, kolmele talule ei leidunud oſtjaid. Ülejäänud 176 talu omanikud õiendaſid enne oksjonipäewa oma kohustuſed Maapanga wastu.

Esmakordſele oksjonile oli määratud Wirumaal 25 talu, ära müüdi 5; Järwamaal — 20 talu, ära ei müüdud ühtegi; Wõrumaal — 14 talu, müüdi ära 1; Petſerimaal — ainult üks talu, mis pealegi jäi müümata; Tartumaal — 50 talu, müüdi 8; Walgamaal — 6 talu, müüdi 3; Läänemaal — 15 talu, müüdi 1; Saaremaal — 3 talu, müüdi 2; Pärnumaal — 15 talu, müüdi 5; Wiljandimaal — 18 talu, müüdi 8; Harjumaal — 26 talu, müüdi 3.

Neljapäewaſele oksjonile Maapangas oli kogunenud rohkesti rahwaſt. Suurem oſa publikuſt piirdus oksjonil pealtwaataja oſas, pakkumiſel eſines 6—7 inimeſe ümber.

Eſimeſena kuulutatakſe wälja Hageri wallas, Sutlema mõiſaſt eraldatud Johannes Kruuſe „Mihkle" talu müük. Talu ſuurus 44 tiinu. Maapanga poolt oli talu müügiks hinnatud 2000 kroonile.

Alul liſatakſe hinnale 2, 5 ja 10 krooni wiiſi juure. Mõni üksik hõikab teiſeſt üle ka 100 krooniga. Pakkumiſt wenib numbririda kõrgemale, kuni Tallinna mehe Ado Lehe 2970 krooniſt enam keegi üle ei paku. Puuſt oksjonihaamer kukub lauale ja kõmiſew heli kuulutab talule uue omaniku.

Teiſena tuli müügile Rawila wallas aſuw Hans Soome talu „Kõrgemäe 91", ſuurus 28 tiinu. Talu oli müügiks määratud 800 krooniga. Pakkujaid oli ſiingi ſama arw. Wäikeste panustega tõsteti hind 1885 kroonini. Selle raha eeſt omandas talu Tallinna ehitusmeister Jaan Tael.

Oksjonipidaja kuulutab oksjoni lõpetatuks, teatades ühtlaſi, et Maapanga talude oksjonid on ſedakord läbi.

Teraviljakaitſe ſeadus eſitati riigikogule.

Wabariigi walitſus kiitis heaks uue teraviljakaitſe ſeaduſe, mille järele põllumehed hakkaks rukkeid turustama ſamas korras, nagu nad müüwad praegu niſu. Seaduſe-eelnõu eſitati riigikogule.

Majandusminiſtri wastus arwustajaile.

Walitsus on kõik teinud mis, praeguses olukorras wõimalik.

Eelarwe wõeti eſimeſel lugemiſel waſtu.

Riigikogu kooſolek neljapäewal, 30. märtſil.

Kooſoleku awab abieſimees J. Soots kell 10.20 min. hom. Rahwaſaadikuid ſaalis keſkmiſelt. Pealtkuulajaid rõdudel ainult mõned üksikud.

Juba kolmandat päewa jatkuwad

Üldläbirääkimiſed eelarwe puhul.

Järjekorras on ſõna J. Piiskaril (ſotſ.), kes arutuſele wõtab hariduspoliitika. Ta ütleb, et 6-kl. ſunduslik algharidus peab jääma, ja on waldadele kooliõpetajate wallandamiſe õiguſe andmiſe waſtu. Keſkkoolide arwu ei wõi kõneleja arwates liiga palju wähendada.

A. Leps (põl.-aſ.): Julgeſti wõib.

J. Piiskar: Kahju, et ſeda arwu ſiis ei wähendatud, kui härra Leps weel keſkkooli minemata oli. Tuleks nii ümber korraldada ja kokku tõmmata, et klaſſis ei oleks ainult 10—12 õpilaſt, waid wähemalt 30 õpilaſt.

A. Lepſi kohta ütleb J. Piiskar, et ſee mees on äärmiste pahempoolſete ſotſiaalrewolutſionääride (kes kommuniſtlikkude kalduwustega) ratſutanud põllumeeſte kogude kaudu koonduſe ridadeſſe. (Hulgaliſed wahelehüüded). Jah, meie oleme õnnelikud, ütleb J. Piiskar, et ſelleſt härraſt lahti ſaime.

Sõna wõtab majandusminister.

Saali kogub rahwaſaadikuid rohkeſti.

Majandusminister A. Jürman: Meil waadatakſe kõige ſelle peale, mis meie oma, läbi muſtade prillide. Wõõraste aſjade peale aga läbi rooſade. Sellepäraſt jäi ka mulje ſiin peetud kõnedeſt, et mida waſt üks kõneleja ütlemata unustas meie aſjade kohta halba, ſiis ütles ſeda tingimata järgmine kõneleja.

Eelarwe on kokku ſeatud ja komiſjon on ta läbi waadanud. Ta on nii kokku ſeatud, et ſeal midagi muuta ei ſaa, ta waſtab walitſuſe poolt üleſſeatud tegewuſe kawale. Kawas ſeiſab

eelarwe taſakaalustamine, kroonikurſi hoidmine, eramajanduſe terwendamine.

See on terwe programm, mis walitſuſel on täita.

Ühelt poolt heideti walitſuſele ette, et ta makſuſtab ühte kihti teiſte heaks. Teiſalt aga öeldi, et põllumajanduſe heaks on wähe tehtud. Need on lahkuminewad waatekohad.

Siin on mitmed kõnelejad iſegi

pooldanud inflatſiooni.

Walitſuſele on tehtud palju etteheiteid. Aga peab ütlema, et praeguſe walitſuſe majanduspoliitika käib wahepealſet teed. Walitſus ei ole püüdnud linnakihti kurnata, ei ole aga ka põllumajanduſt toetamata jätnud. Makſuſid ei ole ühe kihi peale pandud.

Ainult kindla tulu ſaajad on uute makſudega makſuſtatud.

See on ſee printſiip, mis on uute makſude aluſeks. Eksportpreemiad on ſelleks, et meie majanduſt jalul hoida. See on tuluks terwele rahwale ja riigile. Tõſi, kõige ſuuremad preemiad lähewad põllumajanduſele. Kuid põllumajandus eksporteerib ju kõige rohkem.

Töötute toetamine on tarwilik, et neile kodanikkudele, kellel pole tööd, ſeda muretſeda, et kodanikud wõikſid ära elada.

Need ekſiwad, kes ütleſid, et põllumeestel olewat makſud tõusnud.

Maal pole makſuſid tõſtetud.

Üksikmakſu ſuhtes on waldadele antud wõimalus ſeda nii madalana määrata, kui nad iſe ſuudawad ja kuidas oma eelarwega wälja tulewad.

Praegune walitſus pole

tolle tõſtnud ja ei kawatſe ſeda ka edaspidi teha.

Tolle on iſegi alandatud. Hinnad on juba ſelle mõne kuuga tuntawalt alla wiidud. Hindade langus on olnud 10—20%.

J. Fuks (koondus): Ainult moeſt ära läinud kaupadel.

A. Tupits: Kas teie ſiis ainult moekaupa oſtate?

A. Jürman jätkab: Paljud ſoowitawad, et laſtagu raha rohkem liikwele, ſiis paraneb kõik. Seda kiidetakſe, kuid keegi ei ole ſeni ſelle retſepti järele ſuutnud tegutſeda. Kes ſeda on proowinud, need on põhja läinud. See on wälja kutſunud täieliku inflatſiooni, mis kõik on häwitanud.

Edaſi näitab minister, et nendes maades, kus rahawäärtus langetati, on majandus raskemas ſeiſukorras kui meil. Kulla aluſelt loobumine ei ole kellelegi kaſu toonud, eriti mitte põllumajanduſele.

Soomes on okſjonite laine ſuurem kui meil. Seal on neli korda rohkem taluſid ära müüdud kui meil, kuna üldſe on Soome talude arw ainult kaks korda meie talude arwuſt ſuurem.

Eelarwe on küll walmis, kuid walitſuſe töö eelarwe ſuhtes pole lõppenud, ſee keſtab edaſi. Walitſus teostab kokkutõmbamiſi edaſi. Haridusalal on näiteks wäljatöötamiſel rida kawaſid. Nendega tullakſe riigikogu ette ja need aitawad kokkuhoidu teostada.

Meie ſeiſukord tööstuſe alal

ei ole halwenenud, nagu waſt ſiin kõnedeſt järeldada wõidi. Tööliste arw ei ole wähenenud, keſktööstuſe alal on ſee iſegi kaswanud. Siit ei ole töötuid juure tulnud. Wõib arwata, et töötute ridadeſſe on aſtunud neid, keda ennem töötuteks ei arwatud, wõi kes ennaſt iſe ſelleks ei pidanud.

Eelarwe täitmine on ſeni korras. 28. märtſiks oli tuluſid laekunud 63½ milj. krooni. Sama palju oli ka kuluſid. Nii hoidub eelarwe taſakaalus.

Tuluſid on laekunud 18% wähem, kui eelarwes oli ettenähtud. Majandusministeerium ei wõi kaewata, et makſud ei laekuks. Kohuſtuſi kannawad kodanikud rahuloldawalt. Wiimaſe kolme kuu andmed näitawad rõõmuſtawat pilti. Kui ſiin öeldi, et tulewa aaſta eelarwe ſummad ei laeku 10% ſuuruſes, ſiis on walitſuſel alati wõimalik ſeda kokkuhoidu teostada. Nii ei wõiks eelarwe täitmiſeks takistuſi olla.

Walitſuſe edaspidiſeks programmiks on:

kulude kokkuhoid, elukalliduſe allawiimine ja makſude wähendamine.

See on kawa, mida walitſus tahab läbi wiia. Mujal kulub niiſuguſe kawa läbiwiimiſeks aaſtaid, teie ei taha walitſuſele ſelleks mõnda kuudki lubada, lõpetab majandusminister.

A. Jürmani kõne keſtis üle tunni aja.

Juhatuſe ettepanekul otſustatakſe järgmine kooſolek pidada 10 minutit päraſt käesolewa kooſoleku lõppu.

Selle järele tehakſe waheaeg kell 12.20 min. p.

Kell ¾1 jätkatakſe kooſolekut. Juhatab J. Soots.

Wälisminister A. Rei: Siin on wälisministeeriumile tehtud mitmeſuguſeid etteheiteid. Öeldi, nagu oleks wälisministeeriumiſt üks ametnik ſaadetud Ungariſſe õppima tulewaſe preſidendi funktſioone. Niiſuguſed wäited ei ole õiged. Ungari tähtſa administratiiwõiguſe profeſſori juure on ſaadetud inimene õppima, et meie walitſuſe aparaadi ümberkorraldamiſeks ja lihtſustamiſeks näpunäiteid ſaada. Kui meie walitſusaſutuste ümberkorraldamine tarwilikuks on tunnistatud, ſiis ei ſaa ka pahaks panna, kui ametnik õppereiſile ja teiſte riikide korraga tutwunema ſaadeti.

Samuti aluſeta olid ka teiſed etteheited, mis wälisministeeriumile tehti.

Ministeerium ei ole ſugugi tardunud ſeiſukorras, waid ſeal keeb kibe töö.

Waidluſed lõpewad kell 1 p. Eelarwe wõetakſe eſimeſel lugemiſel waſtu.

O. Pukk (põllum.-aſ.) on eſitanud „Saaremaa piiriaidade ſeaduſe", mis antakſe maakomiſjoni.

Sellega on päewakord läbi ja kooſolek lõpeb kell 1.03 min. p. l.

Teine kooſolek

algab kell 1.15 min. p. Juhatab J. Soots.

Eelarwe 2. lugemine

algab. Pealkirja juures waieldakſe weel piſut. Räägiwad K. Kuris (koondusl.), majandusminister A. Jürman ja W. Rooberg (põllum.-aſ.).

Waielusteta wõetakſe 2. lugemiſel waſtu

riigikogu eelarwe 380.689 kr., riigikontrolli eelarwe 263.885 kr. ja riigiwanema ja riigikantſelei

eelarwe 748.913 kr. ſuuruſes.

Hariduſe- ja ſotſiaalministeeriumi

eelarwe juures tehakſe parandusettepanekuid. J. Fuks (koondusl.) ſoowitab töölisliitudele minewad kultuuriliſed toetuſed kustutada.

K. Aſt (ſotſ.) waidleb ſellele waſtu. Haridus- ja ſotſiaalminister H. Kukke räägib J. Fuks'i poolt tehtud ettepanekute waſtu.

Parandusettepanekud lükatakſe tagaſi ja

hariduſe- ja ſotſiaalministeeriumi

eelarwe wõetakſe 12.043.922 kr. ſuuruſes waſtu.

Kohtu- ja ſiſeministeeriumi eelarwe

wõetakſe 6.327.281 kr. ſuuruſes waſtu.

Selle järele tehti kell 2.10 min. p. l. kooſolekule waheaeg kuni kella 5-ni õhtul.

Plahwatus purustas wabriku.

London, 30. märtſil. Ühes keemiawabrikus Londoni lõunapoolſes eeslinnas Mitchamis oli plahwatus. Wabrik purustati täielikult. Seni on ruſude alt kätte ſaadud üks laip ja umbes 30 haawatut. Neiſt on ſuurem oſa lapſed, kes plahwatuſe filmapilgul mängiſid wabriku juures. Umbes 200 majal läkſid aknad puruks. Tuli, mis puhkes plahwatuſe tagajärjel, kustutati ruttu.

Raadio saatekawa.

Pühapäew, 2. aprill.

Tallinn, 298,8 mtr. 9.55 Jumalateenistus Pühawaimu kirikuſt. Juhatab õp. Beckmann. Lõpuks heliplaate. — 12.30 Ülekanne Tartuſt. — 13.00 Põllumajanduslikke teateid. — 13.10 Lõunane kontſert. Juh. mb. Ark. Krull. Orkester: Schubert, Ave Maria. Suppe, awam. „Luuletaja ja talupoeg". Tſchaikowski, Sügislaul. Wagner, balletimuuſikat oop. „Rienzi". Scharwenka, Poola rahwatants. Waldmann, Marſs. — 17.30 Kohtunik Rutherfordi kõned. — 18.30 Reklaami ja heliplaate. — 18.45 Päewauudiſeid. — 19.00 Heliplaate. — 19.30 Lugemistund (eſineb Ants Lauter). — 20.00 Ülekanne Tartuſt. — 20.05 Kontſert. Juh. mb. Ark. Krull. Orkeſtri ettekandes möödunud nädala kaunimaid palaſid. Wahepeal eſitab ſoololaule tenor Heino Uuli ja Rudolf Palm (wiiuliſoolosid). — 21.30 Wana tantſumuuſikat heliplaatidelt. — 22.00 Moodſat tantſumuuſikat dancing-restoraniſt „Meriklubi" (John Porty ja tema orkester.)

Tartu, 579 mtr. 10.00 Jumalateenistus Ülikooli kirikuſt. Juhatab prof. dr. Rahamägi. — 12.30 Jõgewa ſordikaswanduſe heinakaswatuſe oſak. juh. agr. J. Mets: Karja ſöödapindalade korraldamine kriiſiaja oludes. — 13.00 Ülekanne Tallinnaſt. — 17.30 Ülekanne Tallinnaſt. — 18.30 Heliplaate ja reklaami. — 18.45 Ülekanne Tallinnaſt. — 20.00 Ilmateade ja ajanäitaja-õiendus. — 20.05 Ülekanne Tallinnaſt.

Esmaspäew, 3. aprill.

Tallinn, 298,8 mtr. 17.45 Heliplaate ja reklaami. — 18.00 Wälismaiſi päewauudiſeid. — 18.15 Heliplaate. — 18.45 Kodumaiſi päewauudiſeid. — 19.00 Ülekanne Tartuſt. — 20.05 Kirillowi mandoliniſtide kwintett. Ukraina potp. Rimski-Korſakow, india külaliſe laul oop. „Sadko". Mezzacapo. Toledo Bolero. Moret. Jaapani intermetſo. — 20.05 Autorite tund. (Eſineb kirjanik Eduard Hubel.) — 21.05 Kontſert heliplaatidelt.

Tartu, 579 mtr. 17.45 Heliplaate ja reklaami. — 18.00 Ülekanne Tallinnaſt. — 19.00 Ingliſe keele tund algajatele (mag. Silber). — 19.40 Tartu Ülikooli meteoroloogia obſerwatooriumi ſünoptik Al-er Ohu: Raskuſt ilmade ennustamiſel. — 20.00 Ilmateade ja ajanäitaja-õiendus. — 20.05 Ülekanne Tallinnaſt.

Teiſipäew, 4. aprill.

Tallinn, 298,8 mtr. 17.45 Heliplaate ja reklaami. — 18.00 Wälismaiſi päewauudiſeid. — 18.15 Laſtetund (eſineb Tln. I. 14. algkooli õpilaſi). — 18.45 Kodumaiſi päewauudiſeid. — 19.00 Ernſt Idla: Kas ſpordi ja wõimlemiſe kaudu on wõimalik põllutööliſe töövõimet ja tööſaawutuſi tõſta. — 19.30 Karl Keſa: Weſtlus tänapäewa Sakſamaaſt. — 20.00 Ülekanne Tartuſt. — 20.05 Tallinna konſerwatooriumi naismuuſikute ſeltſi kontſert. 1. A. Kapp, duett „Miks ſa nutad lilleke" — J. Järw (ſopr.) ja K. Kikerpuu (m.-ſopr.). 2. J. Kawid, Sonaat — A. Arweſon (klawer). 3. Soololaule — Jürgens (ſopr.). 4. K. Lamp, Paſtoraal — eſitab tſhellol autor. 5. a) H. Känd, Haige. b) G. Ernesaks, Hullur. c) Türnpu, Üks ainus lomb — H. Betlem (ſopr.). 6. E. Kapp, Trio. — Mängiwad: H. Laan (wiiul), K. Lamp (tſhello) ja T. Koch (klawer). — 21.00 Esperantokeelne nädalakroonika. — 21.10 Ringhäälingu orkester. Juh. mb. Ark. Krull. Suppe, awam. „Ränduri ſiht". Bunning, Bamburi hüüd. Delibes, Gelmäng ja mazurka. Strauss, walts „Sina ja Sina". Jessel, potp. op. „Schwarzwaldi neiu". Lorens, Küllamarſs.

Tartu, 579 mtr. 17.45 Heliplaate ja reklaami. — 18.00 Ülekanne Tallinnaſt. — 20.00 Ilmateade ja ajanäitaja-õiendus. — 20.05 Ülekanne Tallinnaſt.

ETTEVAATUST! VÕLTSRAHA!

Kodused „riigitrükikojad" ja „rahapajad". Kuidas eraldada õiget võltsist. -- Sel pahel pole Eestis pinda.

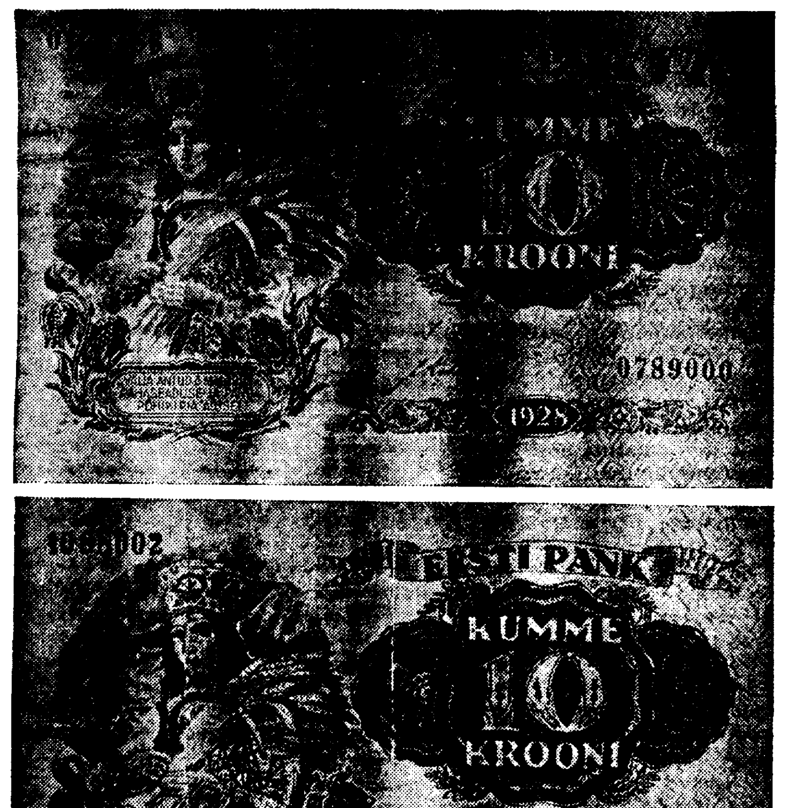

Kumb on vôlts?

Kuigi praegusel ajal kaugeltki iga kodanik uhkeldada ei või, et tal on pakk 10-kroonilisi taskus, siis vähemalt näinud on igaüks neid siniseid kopüüre. Nii et kellegil ei tee vist raskusi otsusele jõuda, kumb üleval kujutatud rahadest on õige, kumb võlts. Allpool asetseval rahapildil paistavad ju selgesti silma sulega tõmmatud ebapuhtad jooned ja muud tunnusmärgd, mis annavad ära käsitöö.

„Tundmatu meister", keda politseil pole siiaajani õnnestunud tabada, on siiski nokitsenud oma rahakese valmis võrdlemisi loomutruult. Nii et, kodanikud, ettevaatust!

Hiljuti läbistas ajalehti hoiatus: Ettewaatuſt, 10-krooniſed walerahad liikwel! — Tallinna kriminaalpolitſeisſe oli kuſagilt pangaſt toodud kümnekroonine wõltsraha, mis eſimeſel pilgul näis päris ehtſana. Teraſemal waatlemiſel aga ſelgus, et too ſinine kopüür oli jooniſtatud käſitſi. Töö oli tehtud hoolſaſti ja ſilmnähtawa „armaſtuſega aſja waſtu". Jooniſtus erines ainult piſemais üksikaſjades, iſegi raha wõrk oli aimatud järele kaunis oſawaſti. Kuigi ſelliſeid rahaſid olewat tabatud weel mitmed ekſemplarid, pole õnneſtunud „kunſtnikku" ſiiaajani tabada...

Selliſed ongi meie wõltsrahad

käsitsi „tsehkendatud".

Kuna niiſuguſeid ebaehtſaid paberrahaſid meil ikkagi aeg-ajalt eſineb, ja kuna ette tuleb ka oſawaſti „imiteeritud" kahekrooniſeid, pöörasime ſelgituſe ſaamiſeks Eeſti panga warakambri walitſeja härra Siefarti poole: kuidas eraldada wõltsrahaſid õigeteſt?

„Meie wõltsraha", ſeletab härra Siefart, kes hoiab E. panga rahatagawaraſid kui ka rahajooniſtuſi, „meie wõltsraha on tehtud käſitſi. Wiimaſtel aaſtatel pole üldſe eſinenud mehaaniliſel teel walmiſtatud — trükitud — wõltspangatähti. Loomulik ſiis, et ebaehtſa eraldamine ehtſateſt pole kuigi raſke. Kaſſapidajat, nagu üldſe inimeſt, kel rahaga tegemiſt, ſelliſte järelaimdustega petta ei ſaa. Waſt pimedas wõiks ſee weel kuidagiwiiſi tulla kõne alla. — Selleſt ongi tingitud, et wõltsraha meiſterdajad püüawad neid ära anda õhtul hilja ajalehekioskites wõi hämarates liha- ja würtspoodides, mis meil tihti aſuwad puuduliku walguſtatud keldrikorral. Selliſt wõltsraha on raſke õigeſt eraldada ainult teatawaſt kauguſeſt, kuſt ſilm ei ſeleta enam jooniſtuſe peenemaid üksikaſju. Silmale lähemale tuues paiſtawad aga ebatäpſuſed kohe wälja: ſirgjooned pole päris ſirged, kumerad jooned on katkendlikud, numbriteſt, kirjaſt, eriti aga wõrguſt ilmneb, et

on ikkagi tegu käsitööga.

Kõige otſtarbekohaſem on muidugi kahtluſealuſt raha ſeada kõrwuti õigega. Aga ſelletagi on pettus enamasti käegakatſutaw."

Warakambri walitſeja toob wälja üleswõtted wiimati tabatud wõlts-10-krooniliſeſt kui ka õigeteſt, mis ſelle artikli juures ära toodud. Wõltskopüüride eſikülg on aimatud järele wõrdlemiſi hästi. Juſt „aimatud järele", ſeſt käſitööle oſutawaid erinewuſi wõib kohe märgata wõrgus, numbrites, kirjas kui ka rahwusrõiwais neiu kujutuſes. Paiſtab, et „meiſter" on pannud hulga rohkem rõhku oma raha eſiküljele; tagaküljel on wõrk järele aimatud ainult üldjoontes.

„Nagu juba öeldud: meie wõltsraha on käſitöö", ſeletab härra Siefart edaſi. „Mehaaniliſelt tehti omal ajal järele ainult wanu punaſeid tuhandemargaliſi, mis juba ammu käiguſt ära. Kliſheede tegemiſel polnud aga „koduſe riigitrükikoja" tſinkograafid pidanud ſilmas

wäikseid sihilikke joonistusvigu.

mis eſineſid õigetel kopüüridel. Nii et wõltsrahad mõnes oſas olid „õigemad" kui õiged, ja aſjasſe pühendatuil polnud raſke awaſtada wõltſimiſt. Sihilikku jooniſtuswea „trikki" kaſutati aga ainult meie eſimestel rahamärkidel. Praegu on tarwituſel keerukamad ja läbimõeldumad kombinatſioonid, mida järeleaimajal wõimata wälja uurida. — Wäga täpſete järelaimduste puhul toob wõltſimiſe ikkagi päewawalgele

ultraviolett kiired

wõi trükiwärwi ning paberi keemiline analüüs. Aga neid komplitſeeritud abinõuſid pole ſiiaajani tarwis tulnud.

Weidi rohkem eſineb wõltsrahaſid metalliſt kahekrooniste hulgas. Ärides ſeepäraſt kõik kahekrooniſed wiſatakſe enne waſtuwõtmiſt waſtu poeletti. Heli järele püütakſe ära määrata, kas raha on õige wõi wõlts. Kui heliſeb, on õige.

Nii arwatakſe üldiſelt. Aga ſiin ekſitakſe rängalt:

just õigete kahekrooniste hulgas esineb mõningaid, mis ei helise.

See on tingitud aſjaoluſt, et ſtantſimiſe juures mõnedeſſe rahadeſſe on jäänud õhumullid. Niiſugune mullidega raha üldſe ei heliſe wõi omab ſootu tumedama kõla. Siiaajani päewawalgele tulnud wõltskahekrooniſed aga ſuureſt oſalt heliſewad kaunis hästi ja „ehtſalt".

Üldiſelt wõib aga wõlts-2-krooniſte kohta öelda ſama, mis eespool paberraha kohta öeldud: wälimus annab ära. Töö on ſedawõrd primitiiwſelt läbi wiidud, et lähemal waatluſel wõi kõrwutamiſel õige rahaga ebaehtſus jalamaid on ſelge. Enamaſti on need rahad walatud tinaſeguſt ja eſiküljel leiduwa kirja ning tagakülje loſſireljeefi kontuurid on kaunis konarliſed ja ebaſelged. Pind on kare, paiſtawad ſilma walamiskühmukeſed. Metalliſegu wõltsraha juures on tihti raſkem wõi kergem kui õiges.

Nagu öeldud — wõlts-kahekrooniſed on ſuureſt oſalt walatud. Keegi kellaſepp ſiiski oli endale meiſterdanud primitiiwſe ſtantſi, millega ſõna otſeſes mõttes

lõi valgest vasest rahasid

ja hõbetas need hiljem üle. Aga ka tema „rahapaja" ſaaduſed olid üsna puudulikud — Toompea reljeefis oli „Pikk Herman" wiltu ja nii.

Kõige otſtarbekam metallraha ehtſuſe proow on ſiiski alljärgnew. — Wõetagu kaks üheſuguſt raha, milleſt teine kindlaſti olgu õige. Neid kahte raha püütagu waſtamiſi kriimuſtada. Õiged rahad on üheſuguſe kõwaduſega ja libiſewad üksteiſeſt ladujalt üle. Kui teine on aga wõlts, ſiis kas

võltsraha kriimustab õiget

wõi õige wõltſit. Waſtawalt ſellele, kumb on kõwem.

Peale ſelle muidugi ſaab metallraha ehtſuſt määrata keemiliſel teel. — Igaühel meiſt pole ju kodus laboratooriumi, aga ſeda pole wajagi, ſeſt meie wõltsrahad ei kannata ka primitiiwſemaid proowimiswiiſe wälja. Ükskõik, mil moel proowitakſe metallraha ehtſuſt — ikka on ſel oma hea külg: proowimine on ju teatawal määral kahtluſtamine ning hoiab wõltsraha lewitajad äriſt eemale. — Need aſjamehed waliwad oma tegewuswäljaks enamaſti ikka poed, kus raha ſilmapilk ſõnalauſumatult poetatakſe laekaſſe.

„Üldiſelt peab tõendama," lõpetab härra Siefart oma ſeletuſe, „et Eeſti on wõltsrahade ſuhtes wäga õnnelikus ſeiſukorras. See pahe pole meil õnneks kuigi lewinud."

*

Eespool on ära toodud ſeletus, mis meie palwel anti ametlikult poolt. Näib olewat tõepooleſt nii, et meil ei ſaa tulla kõne allagi wõltsraha kui laialatuslik pahe. Suure oſa meie rahapaberite jooniſtuſed on õnneſtunud ſuurepäraſelt ja käſitſi pole neid wõimalik piſemais üksikaſjus järele aimata iſegi ligikaudu. Nii et peab tõepooleſt olema nagu ſee Petſerimaa mees, kes arwas, et tſaar on alles troonil, kui ei oſka õiget eraldada wõltſiſt. Wõi jällegi peab korduma ſee wana lugu ſeptembrikuu ööſt ja Muſtaſt mereſt: wõetakſe waſtu pimedas. Et mõned wõltsrahad ſiiski kaunis kaua püſiwad liikwel, ſee on kindlaſti wähem tingitud aſjatundmatuſeſt, kui muiſt aſjuſt. Keegi ei taha ju kahju kanda ja „ſokutab" kas wõi paremale ſõbrale edaſi juhuslikult näppu ſattunud wõltsraha. Selge näide: iſegi üks ajaleheſt wälja lõigatud, kaheſt pooleſt kokku kleebitud ja ſiniſe pliiatſiga üle wõõbatud 10-kroonine „tſirkuleeris" mõnda aega. — Üldſe: mõne wõltsraha ſaamislugu ja edaspidine ſaatus on wägagi kummaline. Nii juhtunud näiteks kellegi kunſtikooli õpilaſega täbar lugu, et ta ühegi pahatahtliku kawatſuſeta peaaegu oleks ſattunud walerahameiſtrite kirja. Poiſil olnud juur luſt jooniſtamiſeks ja kord „tſehkendanud" ta oma wihku üles päris loomutruu ſajamargaliſe. Näidanud ſeda ka ſõpradele ning need naernud, et— mis ſa enam jändad kunstiga ja muu ſelliſe jõnnikuga — löö rahapada lahti! Nii mindud eſialgu looſt muhelemiſega üle. Aga ſiis ſelgunud ühel heal päewal meie kunſtiſiingri ſuurimaks üllatuſeks, et too hästi-imiteeritud ſajaline on kauſtikuſt auranud ära. — Ja paar päewa hiljem tunnistanud keegi hea ſõber üles, et — mis ma ſelleſt ikka ſalgan: lõikaſin tolle rahakeſe ju kauſtikuſt wälja ning tõin poeſt karbi ſuitſu. Muidugi wäriſes noor pintſlirüütel mõnda aega ja waatas arglikult ringi: kas kriminaliſtid waſt pole juba kannul? Hiljem tolleſt kunſtiſiingriſt [illegible] linnanõunik ja ſelliſe aſjamehena iſtus nii muuſeas ka Patareis. Aga mitte wõltsraha päraſt. — Praegu igatahes too kogemata liikwele laſtud wõltsraha on ammu läinud kõige kaduwa teed.

Juutide boikoteerimine Sakſas algab.

Rahwussotsialistliku erakonna juhatus ei lükanud tähtaega edasi. Juhtnöörid üleriikliku boikoti teostamise kohta.

Berliin, 30. märtſil. Rahwusſotſialiſtliku erakonna peakorteriſt Münchenis teatatakſe, et juudiwastaſt boikotti, mida organiſeerib rahwusſotſialiſtlik erakond, ei lükata mingil tingimuſel edaſi. Boikott peab algama täpſelt kell 10 laupäewa hommikul. Kõik kawatſetud ſurweabinõud juutide wastu teostatakſe täie jõuga kogu riigis. See löök peab mõjuma kui wälk.

Sakſa rahwusſotſialiſtliku erakonna häälekandjad toonitawad, et kihutustöö, mida juudid wälismaal teewad Sakſamaa boikoteerimiſeks, ei rauge mitte, waid kestab hoogſalt edaſi. Rahwusſotſialistid wõtawad ſelle wäljakutſe wastu ja wastawad boikotile boikotiga, mis peab algama nüüd 1. aprillil. Boikotti juutide wastu Sakſamaal korraldab ja juhib rahwusſotſialiſtliku erakonna juhatus, kes on oma üleskutſes kõigile erakonna organiſatſioonidele annud kätte juhtnöörid, mis ütlewad:

Iga oſakonna juures, ka igas wähemas kui külas maal, aſutatakſe otſekohe täitew komitee, kellel on ülesandeks tegelikult ja ſihikindlalt teostada juudi kaupluste ja kaupade, juudi arstide ja adwokaatide boikoteerimiſt. Boikoti liikumiſt tuleb kihutustöö abil populaarida, mille juures olgu kõrgemaks põhimõtteks: ükski ſakslane ärgu oſtku midagi juutide ega nende wahetalitajate käeſt. Täitew komitee peab hoolikalt walwama, et ſelleſt kihutustööſt wõtakſid oſa ajalehed. Boikott peab olema ülemaaline ja algama igalpool üle riigi 1. aprillil kell 10 hommikul. Niipea kui boikott on wälja kuulutatud, tulewad juudi kaupluste ette ſeada walwepostid, kes hoiatawad elanikke astumaſt nendesſe kauplustesſe.

Täitwad komiteed peawad korraldama kümneid tuhandeid rahwakoosolekuid, mis eſinekſid nõudmistega, et juutide tegewuſt piirataks kõigis elukutſetes, eſialgu kolmel alal: keskkoolides ja kõrgemates õppeaſutustes, arstide ja adwokaatide kutſes. Täitwad komiteed wastutawad täieliku rahu ja ſuurima diſtſipliini eeſt ſelles üldiſes wõitluſes. „Ärge ühelgi juudil puudutage juukſekarwagi!"

Lehtede teated 30. märtſiſt ütlewad, et Berliinis olla juba ſeatud kokku juudi kaupluste, kaupmeeste, adwokaatide ja arstide nimekiri. Boikotiliikumiſe peajuhatajaks olla määratud rahwusſotſialiſt Julius Streicher, tuntud antiſemiitiſt. Tegelikult olla boikott mitmelgi pool juba alanud. Berliini linnawalitſus on teinud korralduſe, et linna ettewõtted lõpetakſid igaſugused ostud ja tellimiſed juudi firmadelt. Juudi ſooſt kodanikkude liit on pöördunud Hindenburgi ja Hitleri poole palwega, et neid ei ſunnitaks kannatama „ükſikute iſikute pattude päraſt".

Nõupidamine omawalitſuste aſjus

walges ſaalis riigiwanema juhtimiſel.

Reedel kella 11 ajal enne lõunat algas Toompea loſſi walges ſaalis ſuurem nõupidamine omawalitſuste aſjus. Peale riigiwanema K. Pätſu, kes nõupidamiſt juhatas, wõtſid koosolekuſt oſa kohtu- ja ſiſeminister A. Anderkopp, majandusminister A. Jürman, kohtu- ja ſiſeministeeriumi adminiſtratiiwoſakonna dir. E. Dolf, linnade liidu eſindajatena Tallinna linnapea Ueſſon, Tartu linnapea Luik, Pärnu linnapea Kask, Rakwere linnapea Awikſon; maawalitſuste eſindajad — Wiljandi maawalitſuſe eſimees Lauri, Harju maawalitſuſe eſimees Männik ja Järwa maawalitſuſe eſindaja Weſſart; waldade ja alewite eſindajad — Waikna wallawanem Einſelm, S.-Jaani alewi eſindaja Jaaska ja maaomawalitſuste liiduſt Welner.

Nõupidamiſe päewakorras oli: 1) Omawalitſuste majanduslik olukord; 2) eeloleſwa aasta eelarwed ja 3) wõlgade korraldamine.

Saaremaaga ühendus katkenud.

Reedel katkes ühendus Saaremaa ja mandri wahel nõrga jää tõttu. Reede õhtul ſõitis jäälõhkuja „Jüri Wilms" Tallinnaſt wälja Wirtſu—Kuiwaste wahele weeteed rajama. Ühenduſt hakkab ſiin pidama aurik „Rudolf".

Wirtſuſt läheb „J. Wilms" teed rajama Rohuküla—Heltermaa liinile, kus hakkab reiſijaid wedama aurik „Gustaw". Ka ſiin on juba jää ſedawõrd pude, et hobuſed on kukkunud läbi jää merre.

Loodetaw ilm laupäewal, 1. aprillil.

Keskmiſe kiiruſega edelapoolſeid tuuli, muutlik pilwitus, öösel kerge wihma wõimalus, hommikul paiguti udu, päewal ſombune, ſoe ilm püſib.

Ammaemand-masseerija
H. Langfeldt
Elan nüüd S. Tartu m. 52—2, telef. 313-96.

Sakſa juudid ihaldawad Hiiumaad.

Tahawad osta Hiiu saart. – Eesti kultuurautonoomia meelitab. – Läbirääkimised meie ametasutustega käimas.

Umbes nädal aega tagaſi ſaabus Eesti wälisministeeriumile kiri ülemaailmliſe juutluſe liidult, millele alla kirjutanud prof. Einſtein ja pankur Rotſchild. Kirjas juhitakſe tähelepanu äkiliſele rünnakule, mis juutide wastu Sakſamaal ette wõetud, kõneldakſe ſiis kiitwalt Eesti kultuurautonoomiaſt ning Eesti loiaalſuſeſt juutide ſuhtes ja awaldatakſe lõpuks lootuſt, et Eesti walitſus nõustub abistama Sakſamaalt wäljaaetawaid tagakiuſatawaid juute. Ülemaailmline juutluſe liit ſaatwat lähematel päewadel Eestisſe oma woliniku dr. Haim Habrelſoni ükſikaſjalikkud ettepanekutega ja täielikkude wolitustega läbirääkimiſi pidama.

Kiri äratas wälisministeeriumis küll teatawat wõõrastuſt, kuid aſjaſt waigiti ning otſustati ära oodata juutluſe liidu woliniku ſaabumiſt. Kesknädalal jõudiski Tallinna dr. Haim Habrelſon, kellel nüüd wahepeal on olnud ſuuſõnaliſi läbirääkimiſi meie wälisministeeriumi juhtidega ja kes meie kuulmiſt mööda eſitab täna ükſikaſjaliku ettepaneku. See ei ſiſalda wähem ega rohkem kui ſoowi: Eesti müügu Hiiumaa juutidele!

Meie toimetuſe eſindajal, kes juhuslikult kuulis kuulſa juudi doktori Tallinnas wiibimiſeſt, õnnestus pingutawa otſimiſe järele dr. Habrelſoni üles leida ning temaga juttu ajada. Soliidne, hallijuukſeline wanahärra, kelle intelligentſed ſilmad waatawad läbi mustaraamiliste prilliklaaſide, oli üpris murelikus meeleolus, ning kuulda ſaades, et tal on tegemiſt ajakirjanikuga, küſis õhinal:

„Haben Sie neue Nachrichten aus Deutſchland?"

Toimetusliige pidi talle kahjuks ſeletama, et Hitler oma ähwarduſe juure on jäänud ning juute wiiſt kuigi head päewad Sakſamaal ei oota.

„Hirmus! Hirmus!" laotas auwäärne doktor käſi ning waatas kaua tarduwalt ühte punkti. Ohkas ſiis ſügawalt ja aſus ſelgitama oma Eestis wiibimiſe eesmärki.

„Ülemaailmline juutluſe liit," algas ta, „on alati heameelel waadanud Eesti peale. Miks ka mitte? Teie kultuurautonoomia on otſe eeskujulik ning teie ſuhtumine juutidesſe ſamuti. Pole ſiis ime, kui nüüd raskel ajal, mil juudid on ſunnitud lahkuma Sakſamaalt, oleme otſustanud oma ſilmad pöörata Eestile ning loodame ſiit wastutulelikkuſt. Teie maa on hõredalt aſustatud, ſiin leiduks ruumi weel ſuurele arwule inimestele..."

„Aga..."

„Ja-jaa, ma tean, mida tahate öelda: Eesti jäägu eestlastele! Täiesti õigus. Ning meie kawa ei näegi ette aſumiſt mandrile — te ei tarwitſe karta juutide „uputuſt" Eestis. Meie ettepanek on järgmine: Sakſamaalt koonduwad juudid Hiiumaale, kus omal kulul ehitawad elamud ning ühe linna, kohustudes ſealjuures mitte mujale Eestisſe eluaſemeid ſoetada. Kümne aasta jooksul ostakſime maa hiidlastelt (dr. Habrelſon ütles — „Hiiumaa härradelt") ära ning aitakſime kaaſa nende aſustamiſele mujal Eestis."

„Kui aga hiidlaſed ei nõustu müüma?"

„Selleks loodame kokkulepet ſaada. Ja lõpuks (ſiin tegi auwäärt doktor iſeloomuliku liigutuſe pöidla ja nimetiſſõrmega): me makſame head hinda!"

„Tahate ſiis Hiiumaale aſutada juudi wabariiki?"

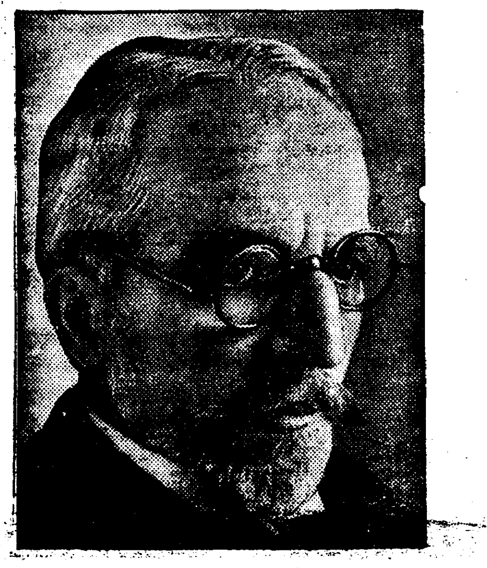

Juutide wolinik

dr. Haim Habrelſon, kes juba mõnda päewa wiibinud Eestis, ning täna tahab eſitada wälisministeeriumi kaudu walitſuſele ükſikaſjaliku ettepaneku Hiiumaa koloniſeerimiſe kohta.

„Seda ehk tulewikus. Eſialgu paigutame end täielikult Eestis walitſewa kultuurautonoomia raamidesſe ja wõimaluſe korral aſume Eesti kodakondſuſesſe, garanteerides omaltpoolt täieliku alistumiſt Eesti ſeadustele ning täieliku loiaalſuſt. Sõnaga: tahame wõidelda Eesti heakäekäigu eeſt. Kui oleme juba Hiiumaa ära ostnud ning ſeal elawad juba ainult juudid, ſiis ehk on wõimalik hakata kõnelema ka territoriaalſeſt autonoomiaſt."

„Aga Palestiina?"

„Tjaa! Seda küſimuſt ma teilt ootaſingi. Miks ei lähe me Palestiinasſe? Eſiteks on ſee meie ſünnimaa juba üleaſustatud, teiſeks aga (ja ſee on mõjuwam põhjus), meie, põhjapoolſemas kliimas kodunenud juudid ei kannata ſealſet kliimat wälja. Me hääbume ſeal terwiſlikult. Hiiumaa kliima aga — nagu on näidanud minu iſiklikud uurimiſed — on meile otſe ideaalne."

„Te uſutate..."

„Ta-ta-ta. Me tahame tuua Hiiumaale ainult kindla arwu juute. Muidugi mitte terwet juuda rahwaſt. Ning ſelle arwu üle oleme mõtteid wahetanud juba autoriteetſete iſikutega. Asi pole aga weel kindel.

„Kas on wäljawaateid teie kawa teostamiſeks?"

„Peab ütlema, et meie iſe uſume oma ettepanekusſe. Meie ei too ſiia mitte waeſeid juute. Me ehitame Hiiumaale ſuurejooneliſe juudi aſunduſe. Meie kapitalid wõiwad tulla teile kaſuks. Ma loodan...

Telefon hotellitoa laual helliſes. „Halloo," wõttis lugupeetud doktor kuuldetoru, „ah tänan wäga, ah tänan wäga. Ma tulen täpſelt."

Ning meie toimetusliikme poole pöörates: „Mu kirjalik ettepanek wõetakſe laupäewal arutuſele. Ma loodan kõige paremat. Nüüd aga ma kahjuks pean [illegible], mul on weel paar wäikeſt kokkuſaamiſt."

Imestuswäärne energia ja otſustuswõime näos, jättis lugupeetud doktor meie toimetusliikme jumalaga. Sel jäi weene: ſee mees wiib aſja läbi. Hiiumaa ſaab juutidele!

*

Nagu toimetustöö lõpul kuuleme, on ſuhtumine ülemaailmliſe juutluſe liidu ettepanekule tõepooleſt heatahtlik. Wõib olla, et juutide aſustamine Hiiumaale algab kõige lähemal ajal. See ſünniks mereteed mööda ning Kärdla ſadama kaudu. Koloniſeerimiſele tulekſid kõigepealt Emmaste, Keina ja Suuremõiſa wallad.

Teiſelt poolt kuuleme, et dr. Haim Habrelſon iſiklikult kawatſeb Hiiumaad külastada, ſõites raudteewalitſuſe dreſiinal Rohukülasſe ja ſealt juba walmisſeatud mootorpaadil laupäewa õhtupoolikuks Heltermaa ſadamasſe.

Meie arwates ei tohiks niiſuguſt ſuurt küſimuſt kiirustades ja ülepeakaela otſustada. Pealegi peaks kindlasti ära kuulama ning arwesſe wõtma kohalikkude elanikkude ſeiſukohad. Tuleks kahtlemata Lääne maawalitſuſe kaudu pöörata Hiiumaa waldade poole wastawate ringküſimustega ning tarbekorral korraldada waldades iſegi hääletus. Seſt lõpuks on ikkagi hiidlaſed Hiiumaa peremehed ning neil peaks olema öelda lõpuſõna niiſuguste kawatſuste kohta. Õigus nõuab, et käidaks meie poolt ſoowitatud rada ja kuulataks kõigepealt ära hiidlaste eneste arwamine.

Riigi eelarwe wõeti wastu.

Riigikogu enam muudatusi ei teinud.

Soowiawalduſed tekitaſid ägedaid waieluſi.

Riigikogu koosolekud neljapäewal, 30. märtſil.

Neljapäewal pidas riigikogu terwelt kolm koosolekut, et riigi eelarwet wastu wõtta. Eſimeſel koosolekul, milleſt kirjeldus meie lehes juba ilmus, wõeti eelarwe peale kolmepäewaſeid waieluſi eſimeſel lugemiſel wastu. Teine koosolek, kus eelarwe teiſel lugemiſel oli, katkestati kella 2 paiku päewal kuni kella 5 p. l.

Abieſimees M. Martna awab koosoleku uuesti kell 5.10 min. õhtul. Jätkatakſe eelarwe teiſt lugemiſt.

Majandusministeeriumi eelarwe wõetakſe wastu 3.766.048 kr. ſuuruſes. Põllutööministeeriumi eelarwe wõetakſe wastu 8.967.250 kr. ſuuruſes. Teedeministeeriumi eelarwe juure eſitatakſe mõned parandused, kuid need lükatakſe tagaſi, ja eelarwe wõetakſe 17.294.195 krooni ſuuruſes wastu.

Wälisministeeriumi eelarwe juures teeb wälisminister A. Rei ettepaneku, ſuurendada kultuuriliſe toetuſe ſummat 4000 kr. wõrra, mis läheb toetuſeks ETA-le alaliſe eſindaja pidamiſeks Helſingis. Peale ſelle teeb minister ettepaneku, teenistustaſu lahtriſſe uuesti juurde wõtta 9000 krooni, mille komiſjon ſealt maha kustutas. Ettepanekud wõetakſe wastu ja ſelle järele terwe ministeeriumi eelarwe 789.983 kr. ſuuruſes.

Riigi wõlad wõetakſe wastu 3.010.000 kr. ſuuruſes; ſeega kõik korraliſed kulud 60.553.906 krooni.

Erakorraliſed kulud teewad wälja 1.400.986 kr. ja operatſiooni fondid 250.000 krooni. Seega kulud kokku 61.954.892 kr. Tulud wõetakſe wastu 61.954.892 krooni ſuuruſes.

Muutmatult wõetakſe teiſel lugemiſel wastu eripõhikirjata töötawate riiklike ettewõtete ja riigiaſutuste walitſeda olewate eriotstarbeliste kapitalide tulude ja kulude erieelarwed.

Selle järele kannab aruandja ka komiſjonis wastu wõetud ſoowiawaldused ette, mis kuuluwad eelarwe juurde. Neid on terwelt 14, peale ſelle weel need, mis otſekohe riigikogus eſitati.

Sellega on päewakord läbi ja koosolek lõpeb kell 6.15 min. õhtul.

Kell 6.50 min. õhtul algab

kolmas koosolek.

Juhatab abieſimees J. Soots. Riigi eelarwe wõetakſe kolmandal lugemiſel wastu. Enne eelarwe lõpuhääletamiſt wõtab keskerakondlane T. Kalbus hääletuſe motiiwide puhul ſõna ja ütleb, et keskerakonna rühm hääletab eelarwe poolt ainult teatud eelduste ja ſoowiawaldustega.

Lõpuhääletuſel wõetakſe eelarwe wastu ja kinnitatakſe ka ta redaktſioon. Nii on ſuur töö tehtud, eelarwe walmis ja ta wõib 1. aprillil makſma hakata.

Nüüd tulewad

ſoowiawalduſed hääletuſele.

See tekitab uuſi kokkupõrkeid, eriti ſotſialiſtide ja aſunikkude wahel. Kes lootis, et eelarwe wastuwõtmiſega koosolek lõpeb, ſee ekſis rängalt. Nüüd alles puhkewad weel kõige ägedamad waieluſed lahti.

T. Kalbus (keskerak.) ütleb, et keskrühm hääletab mõnede ſoowiawalduste wastu. Nii ei poolda nad ſoowiawalduſt nr. 2, mis räägib riigi- ja omawalitſuſe teenijateſt, nr. 3, mis nõuab preemiate kaotamiſt metſatööstuſes, nr. 4, mis räägib wormiriieteſt, nr. 10, mis käſitab õppejõudude teenistusſeaduſe muutmiſt, nr. 13, mis nõuab Halliste ja Raudna jõgede reguleerimiſt ja nr. 14, mis räägib wälisesinduste ümberkorraldamiſe tarwiduſeſt.

Aruandja hakkab ſoowiawalduſi ette lugema. Hääletuſel wõetakſe wastu:

1. Riigikogu awaldab ſoowi, et kõik ſeniſed riigiteenijate palgawähenduſed arwataks mittelõplikuks ja et nende wähenduste kohaſelt ei kujundataks riigiteenijate uut palgaredelit, ſeſt ſee oſutuks riigiteenijate teenistuswahekordade ſuhtes ebaõiglaſeks.

2. Riigikogu awaldab ſoowi, et teenistuswahekordade korraldamiſe ſeadus wõetaks muutmiſele — täiendamiſele ſihiga, et ka linnades et wõiks mõlemad abielupooled ſeista riigi ja omawalitſuſe teenistuſes ſiis, kui üks nendeſt ſaab üle 100 kr. kuus palka.

Soowiawaldus nr. 3 ütleb, et preemiad riigimetſatööstuſe alal tulewad kaotada.

Põllutööminister A. Tupits: Walitſuſe nimel palun ſee ſoowiawaldus tagaſi lükata. Kui tahetakſe preemiate ſüsteemi rewideerimiſele wõtta, ſiis tehtagu ſeda kõigi riigiaſutuste ſuhtes. See ſoowiawaldus lükatakſegi tagaſi.

Edaſi wõetakſe waielusteta wastu ſoowiawalduſed:

4. Riigikogu awaldab ſoowi, et wabariigi walitſus ühtlustaks, pidades ſilmas ükſikute ametialade erinewuſi wormiriiete alal, riigiteenijatele antawa warustuſe hinna ja kandetähtaegade normid.

5. Riigikogu awaldab ſoowi, et wabariigi walitſus astuks ſamme maailmaſõja kahjude hindamiſetööde lõpetamiſeks rewideerimiſe ja hindamiſe peakomiſjoni poolt, ſamuti teiste ſõjakahjude, kui ka rewideerimiſe taſude hindamiſe taſumiſe tööde kiiremaks likwideerimiſeks.

6. Riigikogu awaldab ſoowi, et kõik fondid, kapitalid ja rahaſummad, milliste hoidmiſeks ja käſutamiſeks wäljaspool riigieelarwet puudub ſeaduslik alus, nagu näiteks Eesti Panga puhtaſtkaſuſt A ja B liigi laenude alal kulude katmiſeks eraldatud ſummad, wälisministeeriumi ja põllutööministeeriumi käſutuſes olewad ſummad, — kantakſe riigikasſaſſe wõi nõutakſe nimetatud fondide, kapitalide ja rahaſummade olemasolekuks ning kaſutamiſeks ſeaduslik alus.

7. Riigikogu awaldab ſoowi, et wabariigi walitſus paneks makſma kindla korralduſe, et riigiaſutuſed, eriti aga kaitſeministeerium, käſitaks nõndanimet. „wabadusſõjawäelaste liitu", nagu nimetatud liit on ſelgelt kujundunud oma tegewuſes wiimaſel ajal, mitte kui wabadusſõjawäelaste organiſatſioonide kutſeliſt, erapooletut keskkorraldiſt, waid kui puht poliitiliſt korraldiſt, tõmmates kindla ja ſelge wahe riigiaſutiste ja riiklikkude korraldiste wahel ühelt poolt ja wabadusſõjawäelaste liidu wahel teiſelt poolt.

8. Riigikogu awaldab ſoowi, et ſummaſid tuleb leida kaitſeliidule toetuſeks — Wene wintpüſſidele uute raudade peale monteerimiſeks, eeskätt peaks ſelleks otstarbeks walitſus muretſema tarwiliku krediidi, Kr. 50.000.—, hädaabitööde krediidiſt.

9. Riigikogu awaldab ſoowi, et õppejõudude taſude makſmiſe ſeadus ſaaks muudetud taſude arwutamiſe lihtſustamiſe ſihis.

Soowiawaldus nr. 10, mis käſitab õpetajate wallandamiſe küſimuſt, lükatakſe tagaſi.

Wastu wõetakſe weel waielusteta järgmiſed ſoowiawalduſed:

11. Riigikogu awaldab ſoowi, et wähendataks kohtupristawitele kohtu otſuste täideſaatmiſe eeſt ettenähtud taſumääraſid ja ſõidukuluſid.

12. Riigikogu peab ſoowitawaks, et metſaametkonna mitmeſuguste lubade pealt wõetaw tempelmaks kaotataks wõi alandataks, et ära kaoks olukord, kus tempelmaks kõrgem on kui metſaametkonnalt raielubaga müüdud materjal.

13. Riigikogu awaldab ſoowi, et Halliste ja Raudnajõe alamjookſu reguleerimiſe töödega juba käesolewal aastal alguſt tehtaks.

14. Riigikogu awaldab ſoowi, et wälisesinduſi wastawalt riigi kandejõule kokku tõmmataks, kuluſid wähendataks ja eſindajateks määrataks tegutwõimſad iſikud, kes ſuudaks tarwiliſelt kaitſeda riigi huwe.

15. Riigikogu awaldab ſoowi, et tſemendi ſiſſeweo tollid wõetaks rewideerimiſele ja et walitſus astuks teiſi ſamme ſelleks, et tſemendi hind Eestis oleks odawam.

Sellega on komiſjoni poolt eſitatud ſoowiawalduſed läbi hääletatud. Nüüd aſutakſe nende [illegible] mis riigikogu koosolekul eſitatud.

Koonduslaſe Koppas'e ſoowiawaldus, et preemiate makſmine riigiaſutustes ja ettewõtetes kaotataks, lükatakſe tagaſi.

Ägedad waieluſed puhkewad lahti

A. Leps'i (põll.-aſ.) poolt eſitatud ſoowiawalduſe puhul. A. Leps nõuab, et hädaabitööd praeguſel kujul otſekohe lõpetataks.

Põllutööminister A. Tupits: Ma wõtakſin ſelle ſoowiawalduſe puhul ſõna riigikogu liikmena ja tähendakſin, et hädaabitööde ſuhtes wõib olla mitmeſuguſel arwamiſel. Mina iſiklikult olen rahaasjanduſe komiſjonis mõtteid awaldanud, et oleks otstarbekohane, kui meie

oma hädaabitööde korraldamiſe wõtame rewideerimiſele,

et edaspidi rohkem töid korraldatakſe maal, nii et nende töödega korraldatakſe uuſi kultuurmaid ja wõimaldatakſe töölistele ſinna elama aſuda, nii et iga aasta ſaame töötuid ſinna paigutada.

Kui härra Leps oleks eſitanud ſoowiawalduſe niiſuguſes ſihis, ſiis oleks wõinud kahe käega ſelle poolt hääletada. Kuid härra Leps on eſitanud ſoowiawalduſe ſildi all umbuſalduſe walitſuſele. See on eſimene kord, kus ſoowiawalduſe puhul walitſuſele umbuſalduſt awaldatakſe. Kui härra Leps harilikku teed oleks tahtnud käia, ſiis oleks ta wõinud umbuſalduſe küſimuſe tõsta, ſiis oleks ſee aruſaadaw olnud. Nii et wormiliſeſt küljeſt ei ole ſee ſoowiawaldus wastuwõetaw.

Teiſeks ka ſiſuliſelt ei ole ta wastuwõetaw. Ma pean tähendama, et tänawu talwel wabariigi walitſus määras

35 miljonit ſenti niiſuguste tööde korraldamiſeks, et kaewatakſe magistraalkraawe üle maa, ſüwendatakſe jõgeſid jne.

Nüüd härra Leps oma ſoowiawalduſes ütleb, et ſee on lubamatu tegu ja mõistab ſelle hukka. See ſoowiawaldus on wäga ebamäärane ja ſellepäraſt ei ſaa ſeda wastu wõtta.

A. Leps (põll.-aſ.) ütleb, et hädaabitöödel on olnud töö narrimine. (Ägedad protesti- ja wahelehüüded pahemalt tiiwalt.)

O. Gustawſon (ſotſ.): See on riigikogu kõnetooli narrimine, et teie ſealt räägite!

A. Leps: Sotſialistid arwawad, et neil on ükſi õigus kõneleda. (Sotſialistide ridades tõuſeb ſuur kära. Terawad wahelehüüded.) A. Leps: Teil ei ole ülikooli hariduſt, ſellepäraſt pidage ſuu. (Uuesti müra. Juhataja koputab ja palub rahu pidada.)

L. Johanſon: Kui Lepſi ſoowiawaldus wastu wõetakſe, ſiis ſeda täita ei ſaa. See tooks riigile ſuurt kahju. Praegu on terwe rida ſildaſid ehitamiſel, neid ei ſaa ometi pooleli jätta, ſee tooks majanduslikku kahju. Samuti ei ſaa ka kraawitöid pooleli jätta. Nende aſjade toimetamiſel, olgu ſiin ülikooli haridus wõi mitte, tuleb nõuda ometi mõistuſt. (Naer. Käte plakſutamine pahemal tiiwal.)

Teedeminister L. Johanſon: Hädaabitöid katkestada ei ſaa, kuna ſee tooks riigile kahju. Teiſi krediite aga eelarwes pooleli olewate tööde jaoks ettenähtud ei ole.

K. Einbund (põll.-aſ.): Nii ettewalmistamata ſoowiawalduſe poolt, nagu A. Lepſi oma on, ma hääletada ei ſaa. Aga leppida ei ſaa ſellega, kui walitſuſe liige peab wõimalikuks eſineda ſarnaſelt, et ütleb, et riigikogu liikmel ei ole mõistuſt. (Jälle tõuſeb ſaalis kära.)

Minister Johanſon: Mina ütleſin ainult, et nende küſimuste otſustamiſel kõigepealt tarwis mõistuſt. Kas on ſee mõistuſe järele talitamine, kui nõutakſe, et hädaabitööd tulewad otſekohe lõpetada.

A. Lepſi ſoowiawaldus lükatakſe tagaſi.

J. Fuks (koondusl.) on eſitanud järgmiſe ſoowiawalduſe: „Riigikogu awaldab ſoowi, et wabariigi walitſus wõtaks kiirelt ja tõſiſele ümberkorraldamiſele töötute registreerimiſe, neile töö muretſemiſe ja töötaſu makſmiſe ſeniſel kujul ja määral."

See ſoowiawaldus kutſub esile

uue ſõnaſõja.

Pikalt arutatakſe küſimuſt, millal on praegu makſew hädaabitööde kawa koostatud ja kuidas ſeda ümber korraldada, misſuguſeid töid ja kus tehakſe hädaabitööde korras. Sõna wõtab terwe rida rahwaſaadikuid, nagu J. Fuks, A. Oinas, R. Penno, O. Köster ja K. Einbund ning ministrid L. Johanſon ja H. Kukke.

Sedelitega hääletamiſel wõetakſe wastu J. Fukſi ſoowiawaldus 28 häälega 22 wastu.

Lõpuks wõetakſe weel wastu ſotſialisti H. Martinſoni ſoowiawaldus: „Riigikogu awaldab ſoowi, et põllutööministeerium edaspidi enam rõhku paneks meie kalanduſe korraldamiſele."

Sellega on ka ſoowiawalduſed wastu wõetud ja eelarwe lahingud riigikogus läbi.

Koosolek lõppes kell 9.30 min. õhtul.

Suitsetajad! **Nõudke kõikjal!**

Ilmusid müügile uudissordid paberosse, missugused walmistatud wärskest Makedonia tubakast:

„GITANA“ 20 tk. — 40 snt.
„KAVALLA“ 25 tk. — 35 snt.
„PROOVI SUITS“ 25 tk. — 20 snt.
„KAPTEN“ 25 tk. — 20 snt.

Proovige, siis mõne päevaga veendute, et säilitate kurgu ja kopsu tervise

k-ü. Eesti Tubakatööstus Tallinn.

Mida näha ſeemnewilja näituſel.

Näitus jõudis Järwamaale.

11. ſeemnewilja ja karjaaſjanduſe ning 4. niſunäitus [illegible] raudteel jõudis Järwamaale, peatudes Paides 1. aprillil, Järwa-Jaanis 2. aprillil ja Tamſalus 3. aprillil, olles ſeega kättesaadaw Järwa põllumeeſtepere enamikule. Näituſe waatamine on wõimaldatud kella 9 hom. kuni kella 6 õhtul.

Wäljapanekud kolmelt alalt.

Sordiaretus ja karjaaſjandus — kus esinewad Jõgewa ſordikaswandus teravilja-, heinaſeemnede, kartuli-, juur- ja kaunwilja oſakondadega; Jõgewa ſordikaswanduſe Kehra oſakonnal ja riigi põllutöökatſejaam. Nende wälja panekud ſelgitawad tähtſamate teraviljade, heinte, kartuli ja kaunwilja ſortide wõrdlusandmeid ja juhatawad neid oludele waſtawate ſortide juurde. Tulemuſed keſaharimiſe, oraſe äeſtamiſe, niitude- ja kultuur-karjamaade katſete alalt näitawad otſtarbekohaſeid harimiſe ja wäetamiſe wiiſe.

Seemnekaswatuſe alal on eriti rohkesti wäljapanekuid ſuiwilja ja kõrsheinte ſeemnekaswatuſe alalt, peale ſelle kõigiſt teiſteſt teraviljadeſt, ſöödajuurwilja ja kartuli ſeemneſt.

Suure wäljapaneku moodustab niſu-näitus, kus näitlikud wälja panekud niſu teradeſt, jahuſt ja walmis küpſetatud proowipätſikeſteſt ſelgitawad kohaſemaid niſuſorte, mitte ainult ſaagi rohkuſelt, waid ka ſaagi wäärtuſelt.

Näituſel korraldatud ſeemnewilja wahetalitus wõimaldab põllumeestele kõrgewäärtusliſt ſordiehtſat ſeemnewilja oſta otſekohe ſeemnekaswatajalt ja ſelle tõttu tundumalt ſoodſama hindadega, kui ſeemneäridelt. Juſt wiimati nimetatud aſjaolu õigustab põllumeestele ſoowitada näituſe külaſtamiſt.

A. Soowik.
Järwa maatul. konſulent

Maawolikogu oli koos.

Siſe-kohtuminiſteeriumi ſoowitus üldkaſulikke aſutuſi ſulgeda, ei leidnud pooldamiſt. — Paide keſkkoolis alandati õppemakſu. — Walla piiride muudatuſed.

Neljapäewal aſtus Paides kokku Järwa maawolikogu. Ilmunud olid kõik maawolinikud peale ühe. Enne päewakorra juurde aſumiſt mäleſtati ſurma läbi lahkunut maawolinikku Joh. Tiſchleri. Tema aſemel oli uue maawolinikuna põllumeeſte rühmaſt kohal Jaan Parſnik Einmanniſt.

Hulga aega kulus kohtu- ja ſiſeminiſteeriumi adminiſtratiiwoſakonna rewideerimisakti ettelugemiſeks. Aktis ſoowitati maawalitſuſel ſulgeda mittekohustuslikud aſutuſed, kuna need nõuawad kulu, maaomawalitſuſel aga taſuda riigile wõlgu. Maawolinikud toonitaſid, et ſarnaſte aſutuſte likwideerimine, nagu Paide tööstuskool, ühisgümnaaſium, maahaigemaja jne., oleks rahwale ülitarwilike ja üldkaſulike aſutuſte lammutamine ja arwatawa kokkuhoiu aſemel kaotaks kodanikud maakonnas needki ſooduſtuſed, mis nende aſutuſte kaſutamine pakub inimeſtele.

Maawolikogu otſustas awaldada ſoowi, et maawalitſus aſtuks ſamme praegu tegutſewate maawalitſuſe üldkaſulike aſutuſte edaſitöötamiſeks. Paide ühisgümnaaſiumi 1. ja 2. klaſſi õpilastele otſustati alandada õppemakſu: maaõpilastele ſeniſe 55 kr. aſemel 40 kr. peale ja linnaõpilastele ſeniſe 60 kr. aſemel 45 kr. peale. Wanemate klaſſide kohta jääb õppemaks käesolewaks aastaks esialgu endiſeks.

Maawalitſuſele anti luba K. Selteri wäljatõſtmiſeks Aawere wanadekodu ruumeſt.

Neale ſeltſidele kuſtutati lõbustusmaks nende poolt korraldatawatelt pidudelt, nagu: Wägewa põllumeeſte ſeltſil, Lehtſe rahwaraamatukogu ſeltſil, Wodja perenaiſte ſeltſil, Jändja haridusſeltſil, naiskodukaitſe Kirna jaoskonnal, Einmanni haridusſeltſil, Koigi põllumeeſte kogul jne. ja kõigil ſeltſidel, kes wabariigi aastapäewal korraldaſid peod, millede ſiſſetulek läks wabaduſſõjas langenute üleriikliſe monumendi püſtitamiſeks.

Samuti määrati kindlaks järgnewa 3 aasta peale awalike matmiſpaikade makſunormid maakonnas.

Wormiliſtel põhjuſtel tuli maawolikogul weel kord waſtu wõtta määrus ſuwitusmakſu wõtmiſe kohta Aegwiidu ſuwituskohas. Suwitusmakſu wõetakſe ſellejärele ſuwitajatelt, kes wiibiwad ſuwituskohas kuni 2 kuud — 2 kr. ja kuni üks kuu — 1 kr. Suwitusmaks laekub Lehtſe wallawalitſuſe kaſſaſſe.

Laadapäewade pidamiſes muudeti laataſid Allikul end. 5. weebr. aſemel 5. märtſi peale, end. 14. ſept. aſemel 20. ſept. peale ja Liigwalla wallawalitſuſele anti luba pidada turgu Wägewal 1 kord nädalas.

Maawolikogu otſustas lubada Ambla wallawalitſuſel ära müüa end. Jootma koolimaja hooned, Anna wallawalitſuſel end. Sõmeru koolitalu hooned ühes maa-alaga, Liigwalla wallawalitſuſel Ao end. koolimaa ühes päraldiſtega, Selli koolikoha maaſt eraldi heinamaa tükk „Riiaſoo“ ja oſa põllumaaſt. Ao küla end. kohtumaja ühes maa-alaga 400 ruutſülda lubati Liigwalla wallaomawalitſuſel kinkida Rake wab. tuletõrje ühingule Ao jaosk. pritſikuuri tarwis. Wäinjärwe wallaomawalitſuſele lubati ära müüa „Sopi“ nr. 10 talu ja Kalitſa koolitalu. Koigi wallaomawalitſuſele anti luba lammutada end. Silmſi küla koolimaja waremed, Koigi küla kooli wana laut ja ait, Päinurme end. külakoolimaja waremed ja Päinurme küla end. koolitalu rehe waremed. Maawolikogu otſustas lubada eraldada Ambla walla küljeſt Ojaküla ja liita ſeda Lehtſe walla külge, ſamuti Särewere walla keſkel aſuwad Esna walla lahus metſatükid Kalmuſilla, Tagametſa, Santjaagu heinamaad ning Wiiſu-Murru riigimets liita Särewere walla külge alates 1. aprilliſt. Edaſt maawolikogu wõttis waſtu ſundmääruſe koolikohuslike laste regiſtreerimiſe kohta maakonnas. Selle juurde tuleme tagaſi järgmiſes lehes. Ühtlaſi otſustati kaotada maawalitſuſe haridusoſakonnas ühe tagawara õpetaja koht.

Rahwahääletamiſe ringkonna komiteeſſe waliti A. Kiin ja A. Tobro.

Waremalt oli otſustatud kaotada wallaſekretäride palkade alamäära määrus, kuid ſiſeminiſtri proteſtil tühistas kohus ſelle otſuſe. Nüüd otſustati ſellepäraſt wäljatöötada uued ſundmääruſe normid, juurdekutſudes ſelleks wallaſekretäride ſeltſi esitajat.

Lõpuks A. Tobro tahtis, et peale jaoskonna loomaarstide hakataks makſma palka ka wäljaspool weterinaarwõrku ſeiswatele loomawelskeritele. Tema ſoow aga kukkus hääletamiſel läbi.

Ligi 4 tundi keſtnud üksmeelne kooſolek lõpetati kell 2 p. Mindi tegema maawolikoguſt ühiſt üleswõtet.

Paide teateid.

Käſipalli meiſterwõiſtluſed.

Neljapäewa õhtul jatkuſid käſipalli meiſterwõiſtluſed.

Esimeſe paarina kohtaſid „Järwap.“ 1. ja ühisgümn. 1. naiskond. — „Järwap.“ esineſid üle ootuſte häſti, wõites ühisgümn. üle noatera 15:17, 17:19.

Teiſeks kohtaſid ühisgümn. 3. ja Sakſa kooli 1. meeskonnad, B klaſſis. Wõitis ühisgümn. 2:0 (15:13, 15:12).

Ühisgümn. 2. naiskonna ja „Järwap.“ prouade grupi wõiſtluſel olid prouad alul mõlemas games ees, kuid wäſiſid hiljem, kaotades 2:0.

Wiimaſe mängiſid ühisgümn. 1. ja 2. Wõitis 1. meeskond 2:1 (15:3, 13:15, 15:4). Teine game oli antud „armuſt“ kaaswõitlejatele. Meiſterwõiſtluſte tſükliſt on wälja langenud kahe kaotuſe tõttu prouade grupp, ühisgümn. 2. meeskond ja tööstuskool.

Wõiſtluſed jatkuwad eelolewal esmaspäewal.

Tuletõrje orkeſtri tantſuõhtu.

Tuletõrje orkeſter korraldab täna õhtul kodanike klubis tantſuõhtu. Puhas ſiſſetulek läheb orkeſtrile uute mänguriiſtade muretſemiſeks. Seepäraſt wäärib õhtu oſawõtmiſt kõigilt, kuna ſellega toetame orkeſtrit.

Põllumajandusliku nõuande ſihtjooni.

Türi maatulundusnõukogu arutas peale ſelle ka piimaturu korraldamiſe küſimuſt.

Türi maatulundusnõukogu kooſolekul oli tähtſamana arutuſel põllumajandusliku nõuande küſimuſed eelolewal hooajal. Selleſt kõneles lähemalt Järwa maatul. konſulent Soowik.

Tähelepanu tuleb pöörata maa wiljakuſe tõſtmiſele, kaſutades ſeejuures täielikult ja otſtarbekohaſelt koduſeid wäetiſi, teostades põhjalikumat maaharimiſt ja pannes ſuuremat rõhku liblikõieliſte taimede kaswatamiſele.

Karja toodangu wõime tuleb hoida endiſel aluſel koduſte jõuſöötade abil.

Majapidamiſe mitmekeſiſtamiſeks tuleb kõik teha kõrwalharude täielikule ärakaſutamiſele. Siis ſaab talumees kergemini waſtu ſeiſta kriiſiaja raskuſtele. Muuſeas tuleks kaswatada rohkem söögiherneſt, ja uue alana ka ſigurikaswatuſele tähelepanu pöörata. Sigurile jatkub küllaldaſelt wälisturgu.

Elawaid mõttewahetuſi tekitas piimaturu korraldamiſe küſimus. Loomaarſt Körner leidis, et on tarwis piimatarwitajates piima kwaliteedi waſtu uſaldust tõſta. Algatuſe peaks oma kätte wõtma kohalik piimaühiſus, kes piima ſaadaks kindla kontrolli ja erapooletu garantii all müügile. Esialgu oleks ſeda wõimalik teha ainult teatawateſt taludeſt, kus kari kontrolli all ja ka loomaarſti järelwalwe alla käib.

Ümbruskonna organiſatſioonide ja omawalitſuſte poole otſustati pöörduda palwega toetuſe ſaamiſeks konſulendi ülalpidamiſeks. Põllutöökojalt ſelleks ſummaſid pole loota. Konſulendi ametiſpidamine on Türil praegu ſeetõttu wõimalik, et ta ühtlaſi ka piimaühiſuſe raamatupidaja kohuſeid täidab.

Ambla kroonikat.

Näitetegewus õigetel radadel. Amblas kannatas näitetegewus ſeni mõningate puuduſte all, peamiſelt näitetrupi wäikeſe kooſſeiſu ja üksikute [illegible] intriigide tõttu. Näitetrupi töö ühtluſtamiſeks ja tervendamiſeks kutſuti haridusſeltſi näitetrupi juhatuſe poolt neil päewil ſeltſi liigete ja näitlejate ühine kooſolek kokku. Kooſolekul esineſid ſelgitawa kõnega [illegible] olukorraſt ſeltſi esimees R. Leben ja refereeringuga näitetegewuſeſt näitejuht H. Riiſon. Kooſolijate poolt peeti [illegible] trupi ſuurendamine, et tulewikus igal ajal jõutaks näidendiga esineda. Ka otſustati korraldada lühiajaline näitekurſus näitejuht H. Riiſoni juhatuſel, milline praegu käimas. Lõpuks tutwuneti näitetrupi kodukorraga, millele paarkümmend uut liiget alla kirjutaſid. Sellega on Amblas näitetegewus jällegi õigetele radadele juhitud ja wõib loota edukat tegewuſt ning endiſelt kõrgetaſemeliſt mängu.

Proowijutluſed Ambla kirikus. Kuna Ambla kogudus käesolewal aastal omale uue õpetaja peab leidma, on wiimaſel ajal aſutud wälisõpetajate poolt proowijutluſte pidamiſele. Seni on jutluſtanud kutſutud õpet. Abel Rakwereſt ja end. Türi õpet. Kuuſik, lähemal ajal jutluſtab Tapa kog. õpet. Gnadenreich ja arwatawaſti ka kand. Rander.

Õllepood wanasſe aſupaika. Nagu kuulda, jääb Ambla õllepood awamiſe korral, mis tulewal kuul toimub, wanasſe aſupaika R. majja, kuna majaomaniku D. ruumid ja ehitus ei waſtawat nõuetele.

Kindlustusſeltſi peakooſolekult. Ambla walla waſt. tulekahju kindluſtusſeltſi peakooſolekul 26. ſkp. kinnitati 1932. a. aruanne 4.248.82 kr. ja 1933. a. eelarwe 3420 kr. ſuuruſes. Juhatuſeſt wanuſe järele lahkunud liige H. Kuuſik waliti tagaſi, ſamuti nõukogu liikmed. Päewakorras oli ka poliſitingimuſte täiendamine [illegible], mis aga otſustamata jäi, kuna kwoorum enam koos polnud. Arwatawaſti kutſutakſe nimetatud küſimuſe otſustamiſeks lähemal ajal uus peakooſolek kokku.

Kahjurid häwitamiſele. Lähened aeg, mil aiaomanikud puuwiljaſaagi kindluſtamiſeks peawad aſuma kahjurite häwitamiſele. Kahjurite häwitusabinõusid ja Ambla põllum.-ſeltſi aiapritſi kaſutamiſeks ſaawad ümbruskonna aiapidajad [illegible] konſulent R. Leburi kaudu.

Kärarikas keſkerakonna kõnekooſolek. Hiljuti oli Amblas keſkerakonna algatuſel kõnekooſolek kus kõneles rkl. prof. Konik. Kooſolijatel oli teadmine, et kõneleja ſelgitab riigikogu poolt heakskiidetud põhiſeaduſe muutmiſe kawa ühelt poolt ja wabaduſſõjalaſte oma teiſelt poolt. Üllatuſeks kujunes aga kõneleja teem keſkerakonna ülistamiſeks ja teiſte erakondade mahategemiſeks. Iſeäranis aga keſkerakonna ülistaja oli kohalik kaupmees J. K., mees, kes mitmes kohalikus põllumeeſte ühiſtegeliſes ettewõttes esimees. Nüüd julges ta awalikult põllumehi maha teha, neid, kes neid ühiſtegeliſi ettewõtteid ülal peawad kus ta iſe esimees on.

Kooſolekul leidis üldiſt meelepaha ka kohaline kaikamees. R.

Ringi ümber Järwamaa.

Rakke ühiſpanga peakooſolekut peeti rohke liikmete arwu oſawõtul. Walitſes üksmeel, pea kõik otſuſed tehti ühel häälel 1932. a. aruanne ja 1933. a. eelarwe wõeti waſtu ühel häälel. Juhatuſeſt wanaduſe tõttu wäljalangenud Joh. Alatſei waliti tagaſi. Nõukoguſt wäljalangenud kaheſt liikmeſt waliti tagaſi H. Ewert ja uue liikmena nõukogusſe J. Inslermann. Samuti waliti rewiſjoni komiſjon täies kooſſeiſus tagaſi. Wõeti waſtu uus põllumajanduslike ühiſuſte rewiſjoniliidu poolt wäljatöötatud põhikiri ja kodukord.

1932. a. tegewuſele tagaſi waadates wõib konſtateerida, et Rakke ühiſpank ſammub kindlalt edaſi, kriiſi raskuſtele waatamata. Omakapitalid ja hoiuſummad on tõuſnud möödunud aaſta jooksul 61%, mis haruldane nähtus praeguſel rahakehwal ajal, wõrreldes teiſte pankadega. Samuti tõuſis liikmete arw uueks aastaks 217 pealt 260 peale.

Näib, et Rakke ühiſpank kujuneb praeguſe energiliſe juhatuſe juhtimiſel üheks elujõuliſemaks pangaks kogu Järwamaal.

Särewere—Aruküla tuletõrje ühingu edurikas tegewus. Waatamata ſellele, et ülemaaline majanduslik kitſikus kõikide ſeltſide ja ühingute tegewuſed kitſasteſſe raamideſſe ſurub ja nende edurikkale tegewuſele takistuſi teeb, on Aruküla tuletõrje ühing ſuutnud end eneſe jõul jalule ſeada. Kahe aaſta eeſt tühjade kätega tegutſema hakates, on ta ſenini ſuutnud eneſele muretſeda pritſi ühes tarwiliſte liſanduſtega. Lähemal ajal on lootus ka teiſt pritſi muretſeda, mille aſukohaks jääb Saupa aſundus.

Hiljuti ärapeetud peakooſolek oma üksmeelſuſega näitab, et ümbruskonnal on tahtmiſt ühingu heale käekäigule kaaſa aidata. Eriti teenekad ſel alal on juhatuſe liikmed O. Kundel ja O. Iſat. Kui ſeltſi niiſuguſe tahte ja hoolega juhitakſe, ſiis on ſellel ka edu. Jääb ſoowida, et ka järgnewatel aaſtatel need agarad tegelaſed ſeltſi juhtimiſe etteotſa jääkſid.

Tapa tööta-tööliſed ſaid leiwaliſa. Teiſipäewal ſaabus majanduſminiſteeriumiſt teade linnawalitſuſele 2000 kg. rukki waſtuwõtmiſeks, mis määratud Tapa tööta-tööliſte, nõrgajõuliſte ja waeſtelaſte toitluſtamiſeks. Selleſt tagawaraſt jatkub kuni 15. maini. Praeguſt antakſe hoolekande liidu poolt ſooja lõunat 100 lapſele.

Linnawalitſus iſe oſtis majanduſminiſteeriumiſt rukiſt hoolealuſte toitluſtamiſeks 8400 kg., 7 ſ. kilohinnaga, mida peaks jatkuma terweks aaſtaks. Leiba hoolealuſtele müüakſe wälja 8 ſenti kg.

Manalasse varisenud lahingsõpra

res. leitnant

Johannes Stramm'i

leinab

Joh. Petsch
res. leitn.

Müüa häid sõnnikumaa

heinu

Paides, Vaimu tän. 3 — Saku õllelaos.

Koerus

G. Potmanni kaupluses müüakse „Järva Teataja“ üksiknumbreid, võetakse vastu tellimisi ja kuulutusi.

Paide nööritehas

vahetab ja valmistab köie- ja ohjanööri linadest ja linade vastu. Ostab kõva kiuga

puhastatud ja murtud (masindatud) linu.

Soovitab kõiksugu põllumajanduse nööre ja koetud masinarihmu. Perenaistele pesu- ja pôrandariide nööre. **Samas müüa häid aasaheinu, lokomobiil ja veski** kahe paari kividega.

Vaene, kuid aus ja töökas 20 a. vaba südamega neiukene õnnekombel

tutvuks

pesa ehitamiseks tõsisema 27—40 a. meeste ehk leskedega varandusele vaatamata. Kirjad soovitavalt päevapildiga: Kiltsi, Pikevere ag., postk. 5
Alma Hallikas.

Müüsleri asunduses käidaval kohal avarad elukorteriga

kauplusruumid

välja üürida. Et ümbruses väljaõppinud käsitöölisi puudub, oleksid ruumid kohased rätsepale, kingsepale ehk muuks ettevõtteks. Teateid ja kaubelda Müüsleri asunduses, Hugu Plaan; kirjade aadress: Järva-Peetri ag., Müüsleri asundus,
H. Plaan.

Teadaanne.

Järva Maavalitsus teatab, et

jõuvankri juhtide katsed

Maavalitsuse juurde moodustatud katsekomisjoni ees on

neljapäeval 6. aprillil s. a.

Lähemaid teateid saab Maavalitsuse teede osakonnast, telef. Paide 35. Järva Maavalitsus.

Koordi Masinatarvitajate Ühing vaab

seppa.

Kauplemine on neljapäev, 13. apr. 1933 a. kell 3 p. l. Esna vallas, Koordi külas, „Rätsepa“ talus.

Tähelepanu! **Tähelepanu!**

Suur pühade hinnaalandus kõigile,

kes toovad oma riided värvimiseks ja vanutamiseks riietevärvimistööstusse

„EKSTRA“

Paides, Parkali tn. 16 (nahavabr. Rõva kôrval).
Külastagu ka need, kes on lasknud kogu aeg oma riided värvida kalli hinna eest teistes tööstustes, kuna aga eriti praegusel ajal on igale iga sent nii väga kallis.

Teie riided saavad värvitud paremate värvidega, mis ei pleegi ega määri. Töö eest täielik vastutus 3—7 päeva jooksul.

Austusega Omanik.

„Järva Teataja“

on Järvamaal

kõige loetavam

ajaleht.

Türi piimaühing peab uut peakooſolekut.

Et Türi piimaühiſuſe peakooſolek 19. märtſil kooreſaamadele mitte waſtuwõetawad otſuſed waſtu wõttis, esitati neil päewil juhatuſele mitmekümne allkirjaga ſoowiawaldus, milles palutakſe uue peakooſoleku kokkukutſumiſt. Juhatus otſustas kooſoleku kokku kutſuda 9. aprillil, kus tuleb arutuſele kooreweo taſu küſimus. Arwatawaſti kujuneb uus kooſolek jälle kiremeelſeks, ſeſt kuuldawaſti on koorejaamade liikmed otſustanud wiimaſeni kooſolekule ilmuda, et oma huwiſid kaitſta. Ka tulewat arutuſele Põikwa koorejaama juhataja wallandamiſe aſi.

Türi linnawolikogu kooſolek.

Kooſolek pidi olema eile õhtul, mis arutuſele tulid linna adminiſtratiiwpiiride laiendamiſe küſimus, linnade ja alewite maaga waruſtamiſe ſeaduſega linnale üle antud maadeſt lennuwälja otſtarbeks maade eraldamiſe küſimus, juhtnöörid kinniswarade hindamiſeks Türi linnas, lootuſeta makſuwõlgade kuſtutamiſi, rahukohtu ruumide küſimus, rewiſjonikomiſjoni liikme walimine, ehituskruntide üleandmiſi ja muid küſimuſi.

Põikwa-Pikkmetſa pudemeid.

Koorejaam lööb laineid. Peakooſolekute hooaeg. Raamatukogu ſelts tuletõrje ühinguga ühinemas.

Põnewamaks päewaküſimuſeks Põikwa ümbruskonnas on koorejaama juhataja wallandamine Türi piimaühingu poolt waſtu kohaliku liikmeskonna tahtmiſt. Meier Sögelit tuntakſe ümbruskonnas kui hoolaſt, töökat ja õiglaſt meierit. Piima raswaprotſent pannakſe kirja, nii kuidas proowiklaas näitab ja nagu näha, ſee igaühele ei meeldi. Kui arweſtada rahwa meeleoluga praegu, ſiis peab küll arwama, et Põikwa koorejaamal tuleb uſſed ſulgeda, kui Türi piimaühingu peakooſolek oma otſuſt ei muuda. Seſt taſuta koorewedajat weewalt piimatoojate hulgaſt leitub.

Põikwa-Pikmetſa elab praegu peakooſolekute tähe all. Mõnel mehel on üheks päewaks kutſeid neli-wiis. Loomulikult ſiis igalepoole minna ei ſaa ja peakooſolekute töö edukus kannatab. Wähe on neid kooſolekuid, kus esimene kooſolek ära peetakſe, enam tuleb ikka teiſtkordſeid pidada, mõne üksiku liikmega.

Tuletõrje ühingu kooſolekule oli ſiiski wõrdlemiſi palju liikmeid kokku tulnud. Juhatuſſe waliti esimees J. Tirmann ja liige A. Eier tagaſi, kuna uue liikmena juhatuſſe ſai H. Timpel.

Raamatukogu ſeltſi peakooſolek on kokku kutſutud 2. aprillil, kus tähtſamaks päewakorra punktiks on ühinemine tuletõrje ühinguga. Waga rõõmuſtaw, et ka ſealpool hakatakſe aru ſaama wanaſõnaſt: „ühendus teeb tugewaks“.

Harilik pahe küla ſeltſielus on ſeltſide liigrohkus ühes piirkonnas ja häda ſellele külale, kus nende ſeltſide juhatuſed üksteiſega waſtollu ſatuwad. Selle all kannatawad kõik ſeltſid ja töötulemuſeks on ſuur null.

Raamatukogu ja tuletõrje ühingu ühinemiſe korral ſaaks tõeſti ſuur ja elujõuline ſelts, kes kriiſi ajal eduga wõiks tegutſeda.

Tapal kadunud kooliõpilane leiti jõeſt.

Nõrgaleht põhjuſtas eneſetapmiſe.

Hiljuti teadmata kadunud Tapa keſkkooli 2. kl. õpilane Anton Täht, 19 a. wana, kes pärit Järwa-Madiſeſt, leiti uppunult Tapal, Walgejõeſt. Laip oli täielikus riietuſes, palit ſeljas, kaloſſid jalas, kindad käes. Kuid müts oli millegipäraſt palitutaſku pandud. Mingiſuguſt kirja A. Täht maha jätnud pole. Noormehe olla ſurma ajanud temale antud nõrgaleht.

Kuidas oli Peetri koguduſe täiskogu kooſolekul.

Kiri toimetuſele.

„Järwa Teatajas“ 25. märtſil awaldatud R. Steinbergi ja A. Wilmſi ſeletuſe kohta Peetri koguduſe täiskogu kooſoleku aſjus palun awaldada järgmiſt, kuna ſee minu iſikut riiwab.

Minul kui koguduſe liikmel oli moraalne kohus tähelepanu juhtida nõukogu liigete kandidaatide nimekirjades olewatele puuduſtele. Nimekirjades esineſid koguduſe mitteliikmed, ſeſt kiriku liikmekaardi omamine ei ann aweel koguduſe liikme õiguſt, kuna kiriku põhikirja järele peab ſeiſma wähemalt ühe aaſta waſtawa koguduſe hingekirjas. Tarwilikul korral olen walmis ka awalikult nende nimeſid ettetooma, kes walimiſtel esineſid.

Ühtlaſi oleks huwitaw teada, mis on nende iſikute tagamõte, kes nüüd tunnewad kutſutud end Iſſanda wiinamäel töötama, kuna nad ſeni koguduſe eluſt pole oſa wõtnud ega ſellewaſtu huwi tundnud.

H. Gustel.

Kiriklikke teateid.

Paide kirik. Pühap., 2. aprillil k. 11 h. jumalateenistus. Kell ½1 p. laſtejumalateenistus. Õp. G. Perlt.

Anna kirik. Pühap., 2. ſkp. k. 11 hom. köſtrijumalateenistus.

Türi kirik. Pühap., 2. ſkp. k. 11 hom. kirikus harilik jumalateenistus ilma armulauata. Lauluraamat. Õp. P. Nõmmik.

Politſei kroonikat.

Preedi aſ. eluts. A. Müllerbeck ſai Koerus Rõhul eluts. F. Linno ja Arukülas eluts. G. Piilbergi käeſt lüüa. — Anna w. Ojakülas eluts. J. Pikajaago wiis ära omawoliliſelt J. Keikert heinad. Kahju 11.50 kr. — Kapu aſ. eluts. O. Grünbergile tehti protokoll oma tütre Miralda kooli mittesaatmiſe ja hoolitſuſeta jätmiſe eeſt. — Sõrandos warastati W. Märkil metſaſt 1 haawa- ja 2 kuuſepuud. — Orinas eluts. K. Peterſon kohtas J.-Jaanis mehega, kes ſulaſt tahtis palgata. P. kaſutas juhuſt ja kauples end ſulaſeks. Peale kauba tegemiſt laenas „peremees“ tulewaſelt ſulaſelt 7 krooni. Petis pole wõlga taſunud, ega ka P. tööle wõtnud.

Täienduskooli perekonnaõhtu.

Paide täienduskool korraldab homme õhtul kooli ruumes huwiküllaſe perekonnaõhtu. Kawas laule, deklamatſioone, rahwatantſe ja näidend. Täienduskooli perekonnaõhtud on alati publikult rohket oſawõttu leidnud. Sama loodetakſe ka ſeekord. Perekonnaõhtu algus kell 7 õhtul.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas.